

CRÉIXER *en família*

Guia 6-12 anys

per a les dinamitzadores i els dinamitzadors

Generalitat de Catalunya
**Departament de Benestar Social
i Família**

Guia 6-12 anys

per a les dinamitzadores
i els dinamitzadors

© de l'edició:
Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social i Família
Secretaria de Família

© dels textos:

FUNDACIÓ
JAUME
BOFILL

Fundació Jaume Bofill
Fathia Benhammou, direcció
Mireia Mas, coordinació i Guia d'aplicació
Carme Thió, Guia 0-3 anys
Sílvia Blanch, Guia 3-6 anys
Anna Ramis, Guia 6-12 anys
Lola Abelló, Guia 12-16 anys

1a edició: gener de 2013
Dipòsit legal: B. 4297-2013
Disseny i maquetació: Xevi Riera

Sumari

A. Idees clau

1. El tracte: estimar i educar
 - 1.1. L'afecte
 - 1.2. Autonomia i autoritat
2. Reptes quotidians: conviure en família
 - 2.1. Superació dels conflictes: assertivitat i capacitat d'escolta activa
 - 2.2. Rols i responsabilitats familiars
3. Créixer dins i fora de casa: joc en família, escola i entorn
 - 3.1. El lleure, l'escola i l'entorn
 - 3.2. Sessió monogràfica

B. Quadre de capacitats dels infants

C. Fitxes de les sessions

1. El respecte i la confiança permeten equivocar-nos
2. Fills autònoms, no obedients!
3. Conflictes i responsabilitats
4. Tal faràs, tal educaràs!
5. No s'aprèn només a l'escola!
6. Sessió monogràfica i de tancament

A. IDEES CLAU

De 6 a 12 anys: se saben i se senten grans, però encara necessiten del nostre acompanyament!

Aquesta guia explica una etapa concreta del desenvolupament infantil, la que va dels 6 als 12 anys i que, en el nostre país, coincideix amb l'anomenada educació primària, l'etapa d'educació obligatòria en què tots els infants estan plenament escolaritzats.

Aquesta etapa de la vida dels infants, si tot va bé, no es caracteritza (com en les anteriors i la posterior) per cap conflicte evolutiu especialment rellevant. És l'etapa tranquil·la per definició. La família compta amb la col·laboració de l'escola i altres agents educatius per a l'atenció i educació dels fills i filles i, aquests, es van obrint a moltes possibilitats en tots els àmbits del desenvolupament humà.

Es pot dir que, entre aquestes edats, els pares poden “descansar” de conflictes passats, i comptar amb un infant que és progressivament capaç de moltes coses i els “estira” amb el seu desenvolupament a descobrir nous aprenentatges.

Precisament, com que és una etapa tranquil·la del desenvolupament psicològic, és propici el **treball sobre els hàbits, les destreses i els valors per mitjà dels costums i les rutines familiars**. Els pares i mares, en prendre consciència de les enormes possibilitats que tenen en aquesta etapa de la vida, poden (i aquesta és una de les finalitats del programa "Créixer en família") millorar les relacions entre els membres de la família, refermar afectes, polir rutines i, tot això, per incidir positivament en l'educació del seu fill o la seva filla.

En l'etapa anterior (de la petita infància) i en la posterior (de la pubertat i l'adolescència), els pares i mares ja tenen prou conflictes en la seva vida quotidiana amb els seus fills i filles i, a més, els han d'enfrontar de forma immediata, per això es fa complicat actuar proactivament o preventivament. Durant la primària, els conflictes i enfrontaments són

molt menors, i cal "aprofitar" el temps per assentar moltes coses que esdevindran bàsiques per a l'adolescència.

Entre els 6 i els 12 anys és més fàcil anar acompanyant els fills i filles perquè la seva disposició a tot tipus d'aprenentatges i la "tranquil·litat emocional" que gaudeixen ho permeten.

Aquesta és una etapa fonamental per consolidar hàbits, per fomentar l'autonomia, per presentar reptes d'aprenentatge, per fomentar valors i per refermar relacions positives i amoroses. Es pot dir que és una **etapa d'acció propedèutica** (d'apropiació de les eines, habilitats i destreses que després seran necessàries). Dels 6 als 12 anys els infants viuen una etapa molt important de la seva vida, i els adults la poden gaudir i acompanyar!

1. El tracte: estimar i educar

1.1. L'afecte. "El respecte i la confiança ens permeten equivocar-nos"

L'estimació, l'afecte, significa estimar gratuïtament, a canvi de res. Incondicionalment.

L'estimació és motor de vida i d'aprenentatge, dóna força per superar els reptes quotidians i motivació per "fer cas" a les persones que ens estimen i confien en nosaltres. El tracte que rebem reflecteix la imatge que els altres tenen de nosaltres (mirall) i repercuteix en l'autoestima.

És important tenir en compte que la majoria de criatures són estimades pels seus pares i mares, però no totes les que ho són s'hi senten. Perquè

l'afecte arribi perceptiblement, cal que la relació dels pares amb els seus fills transmeti o contingui els **ingredients següents**:

1.1.1. Acceptació de com són els fills i filles i de la dedicació que necessiten

L'estimació es percep clarament quan la relació transmet de forma explícita aquest afecte en paraules i fets:

- **Explicitar als nostres fills i filles que ens interessen com a persones:** “M’agrada com ets, m’agrada estar amb tu”; “M’interessa: el que dius, el que penses, el que sents”.
- **Generositat:** “M’importa que et sentis bé”. La pròpia generositat apel·la a la generositat de l’altre, proporciona un model diferent, que permet que la criatura modifiqui la seva manera d’entrar en la relació, i que tota la família en surti beneficiada i de més bon humor.
- **Acompanyament i satisfacció pel procés d’aprenentatge:** saber veure el camí fet pels fills i felicitar-los, anima i motiva; veure només el que els falta transmet insatisfacció, desanima i treu força. Per exemple, és molt diferent afirmar: “Ja saps multiplicar per cinc!” que “Encara no saps la taula del sis!”.

En canvi, a vegades, el tracte que es dona a les criatures reflecteix disgust per com són, pel cansament per la feina que donen, insatisfacció pel que encara no saben fer, etc. L'infant pot ser víctima d'una crítica constant, en què els adults posen més interès pel que fan que pel que pensen o senten. Aquest tipus de tracte entre pares i fills lesiona l'autoestima dels infants i interfereix en la percepció de l'afecte.

Els fills i les filles depenen forçosament dels progenitors i, per tant, no se'ls hauria de fer sentir que són una càrrega o nosa.

L'afecte, l'autonomia i l'autoritat són els tres elements que han d'orientar la intervenció educativa i que ajuden a establir relacions de qualitat, sanes, satisfactòries i necessàries per aconseguir la formació desitjada.

[illegible]

1.1.2. Sentir-se segurs fent de pares i mares

Avui en dia, les persones interioritzem una sèrie de creences respecte al que s'espera de nosaltres quan esdevinguem pares en relació amb la criança dels nostres fills i filles, i aquest model familiar culturalment imperant, conforma i influencia la nostra autoestima com a pares i mares en funció de si acomplim o no aquest estàndard i les expectatives que genera (avui en dia hem de ser uns superpares: criar els fills i filles i passar temps amb ells; treballar ambdós fora de casa; proporcionar-los un bon estatus econòmic; conciliar la vida familiar amb la laboral; mantenir la casa perfecta, neta i endreçada a cada moment; anar a comprar; fer els àpats; col·laborar a l'escola; fer esport, etc.).

Per això, és important que els progenitors prenguin consciència que no hi ha un model únic de família com **no hi ha un model únic de fer de pare o de mare**, sinó que hem d'observar-nos per tenir consciència dels models que hem interioritzat i, si aquests els considerem negatius o fins i tot lesius per a la nostra autoestima parental i la nostra tasca educativa envers els fills i filles, modificar-los.

Millorar l'autoestima parental suposa augmentar la confiança en les nostres pròpies capacitats com a pares i mares.

Algunes claus perquè els pares millorin la seva autoestima:

- **Acceptar-se tal com són:** per això, cal que els pares i les mares prenguin consciència de si mateixos, es qüestionin la seva pròpia autovaloració i reflexionin sobre els models familiars que, personalment i culturalment, han influït o estan influïnt en l'opinió que tenen de si mateixos. Per tant, cal que es fixin en allò positiu que tenen, en els seus esforços, progressos i contribucions com a pares, que s'ho diguin i s'ho reconeguin mútuament, i anar generant així un nivell d'autoconsciència sobre el que és vàlid i acceptable d'un mateix i el grau de credibilitat que pot tenir per als altres.
- **Adonar-se que si hi ha quelcom que no els agrada de si mateixos poden canviar-ho:** el coneixement de les pròpies potencialitats com el de les pròpies limitacions i imperfeccions, ajuda la persona a construir el seu equilibri emocional, a sentir-se millor amb si mateixa, a tolerar millor les frustracions i a desenvolupar la seva motivació de canvi i de guany.
- **Intentar canviar els pensaments negatius sobre la seva capacitat parental per d'altres de positius que fomentin la seva autoestima:** controlant la crítica destructiva, perquè el pensament tendeix a complir-se ("l'autocompliment profètic"), sigui positiu o negatiu, i, per això, cal que els pares s'"autoenviïn" permanentment missatges positius que, en interioritzar-los, fan que acabin actuant de tal manera que propicien el seu compliment.
- **Evitar comparar-se amb altres pares o mares ja que, cada persona, com cada família, és única i singular:** no té cap sentit comparar la nostra tasca de pares amb d'altres ja que, en comparar-nos, sempre trobem alguna família que, als nostres ulls, ens sembla millor o més feliç.

[illegible]

En definitiva, cal que els pares i les mares siguin conscients que **una autoestima parental saludable i positiva envers la pròpia vàlua:**

- Augmenta la capacitat d'afrontar i superar les dificultats de viure en família.
- Fomenta la capacitat d'adquirir compromisos familiars i, per tant, de ser més responsables i de no eludir, per temor, la responsabilitat educativa respecte als fills i filles.
- Potencia la creativitat en les relacions, les activitats i les tasques familiars, i se'n veuen beneficiats els fills i filles i el clima familiar.
- Permet establir relacions més satisfactòries i igualitàries entre els progenitors, i els permet ser més assertius i afrontar els conflictes amb actitud positiva transmetent als fills i filles un model de comportament basat en la seguretat i la confiança personal.

1.1.3. Potenciar el respecte

El respecte **enforteix, dóna seguretat i confiança**. En canvi, quan una relació no es basa en el respecte mutu, no fa profit a ningú, entorpeix i fa mal. Actualment, la nostra societat no destaca per ser gaire respectuosa, i encara menys amb les criatures.

Tractar amb respecte també implica no enganyar. L'engany malmet la confiança, i una criatura que no pot confiar en els seus progenitors, no pot confiar en ningú, està perduda. La confiança és un tresor que cal preservar. Cal que els pares i les mares escoltin les criatures i que hi confiïn, intentant entendre les seves raons i transmetent-los que es tenen en compte les seves opinions, i també els seus gustos, sentiments i emocions: "Ja sé que estàs disgustat, enrabiad..., que et costa..."

1.1.4. Treballar la confiança

La confiança compromet i dóna força, perquè ningú no vol decebre les persones que estima i que l'estimen. Interpretar les intencions positivament sempre motiva més i, encara que ens puguem equivocar, sempre dóna millor resultat quan l'equivocació és en positiu que en negatiu, perquè, de fet, les persones milloren a partir del que poden fer, del que fan bé.

En relació amb la confiança, no s'ha de confondre l'afecte, l'estimació, amb consentir o sobreprotegir, que són actituds que no tenen res a veure amb l'afecte i la confiança. El que s'aconsegueix és fer criatures emocionalment fràgils; criatures amb poca capacitat de tolerància, dependents, cosa que les fa ser insegures i fa que s'ensorrin fàcilment davant de qualsevol adversitat. La sobreprotecció aconseguix just el contrari del que es proposa: la persona sobreprotegida és una persona molt més indefensa, perquè la sobreprotecció elimina les oportunitats d'aprendre i d'adquirir recursos propis d'autoprotecció i, en conseqüència, quan la persona no té la companyia de qui la sobreprotegeix, fracassa.

[illegible]

1.2. Autonomia i autoritat: "Fills autònoms, no obedients!"

1.2.1. L'autonomia

La conquesta de **l'autonomia** és un factor essencial en el desenvolupament i la maduració de les persones. L'exercitació de l'autonomia dóna als nens i a les nenes l'oportunitat d'aprendre a ser responsables i adquirir actituds com el gust per l'esforç, la iniciativa, la constància, etc. En la franja d'edat de 6 a 12 anys, l'autonomia permet afirmar la pròpia identitat d'una manera satisfactòria i saludable. Una bona forma per comprovar l'autoestima d'un infant pot ser observar si se'l veu satisfet amb si mateix o, per contra, necessita cridar l'atenció o provocar l'adult contínuament.

Impulsar l'autonomia dels infants significa facilitar que pensin, facin i decideixin tot allò que està al seu abast, cosa que implica no fer, ni decidir, ni pensar res que puguin fer, pensar i decidir per ells mateixos.

A l'edat de primària la majoria d'infants es passen el dia rebent ordres (a l'escola, a casa, etc.), gairebé mai no els cal pensar el que han de fer, han de limitar-se a fer el que els diuen, i d'aquesta manera se'ls escamoteja la responsabilitat. A fi de fomentar l'autonomia, fóra bo **reconvertir les ordres en avisos o suggeriments** que els permetessin adonar-se de la situació i actuar en conseqüència. En aquest sentit, **no és indiferent la manera de dir les coses**. Per exemple, en lloc de "Porta aigua!" dir que "La gerra està buida..."; en el segon cas es deixa un camp d'actuació més ampli i, el que és més interessant encara, s'apel·la al seu sentit de la responsabilitat.

En aquest aspecte, si els pares i les mares només es concentren en l'aprenentatge de l'habilitat, poden tenir criatures molt hàbils, que saben fer moltes coses, però que no les fan si no els ho diu l'adult. **Per adquirir autonomia cal, sobretot, despertar i incentivar en els infants les actituds que li són inherents, i molta paciència i temps per part dels adults.**

Com els pares i les mares poden potenciar l'autonomia dels fills i filles?

- Donant-los **temps**: aprendre a ser i a fer és un procés que requereix temps. Les presses són enemigues dels aprenentatges. Per tant, cal que els pares i les mares siguin pacients. No és el mateix “anar de pressa” que “anar amb presses”.
- Permetent-los **oportunitats**: no fer, no pensar, ni decidir per ells. Sobretot, en aquests anys de consolidació dels aprenentatges d'etapes anteriors, és important que els pares i les mares tinguin present que han d'anar-se retirant a mesura que els infants vagin adquirint més capacitats: cada vegada menys ordres, substituint-les per **l'ajuda mínima indispensable perquè se'n surtin**.
- No **confonent autonomia i obediència, i confiant sempre en les capacitats d'aprenentatge dels fills i les filles**: les persones, i els infants no en són l'excepció, volen satisfer les expectatives que els altres tenen sobre elles, per això els pares han de conèixer que els fills i les filles sempre voldran complir les expectatives que hi dipositen. Ara bé,

Tenir autonomia no vol dir només aprendre les habilitats per fer les coses sols o soles, sino també, i sobretot, desenvolupar la capacitat d'iniciativa, i les ganes i la voluntat d'actuar (*fer, pensar i decidir*) per un mateix. No s'ha de confondre amb fer el que un vol quan li sembla. Deixar-se portar pels impulsos no és actuar amb llibertat, ni demostrar ser autònom.

This image shows a full page of handwriting practice paper. It contains ten identical sets of horizontal guidelines spaced evenly down the page. Each set is composed of three lines: a solid top line, a dashed middle line, and a solid bottom line, providing a structured environment for practicing letter formation and alignment.

cal tenir present que segons les expectatives es motiva més o menys el desenvolupament dels fills, sempre que aquestes siguin raonables i realment assumibles pels infants.

- Posant-los en situació **d'escollir, de decidir** allò que poden fer, ja que d'aquesta manera s'afirmen sense necessitat d'oposar-se.
- **Acceptant els errors:** permetre'ls que s'equivoquin, que provin i que aprenguin d'aquests errors. L'autodisciplina i la responsabilitat dels fills i filles es va adquirint amb l'experiència d'anar-se adonant de les repercussions de les seves conductes i del fet de poder experimentar-ne les conseqüències, tant positives com negatives. L'experimentació de les conseqüències de les pròpies accions és el camí per elaborar el propi criteri i adquirir estratègies útils per a noves situacions i experiències.

Educar amb autonomia requereix un esforç continuat, però és la millor garantia per aconseguir uns infants feliços, capaçs, responsables i creadors de relacions gratificants.

1.2.2. L'autoritat (els límits)

L'autonomia dels infants requereix de l'adult una actitud comprensiva, pacient, estimulant i tolerant amb els errors que implica tot procés d'aprenentatge; però també **implica que l'adult marqui unes pautes, unes normes i posi els límits que guïin la conducta dels infants i n'assegurin la repetició i la constància necessàries per ser assimilades.**

Les pautes clares i coherents donen seguretat, ajuden l'infant a contenir els seus impulsos, i permeten que vagi aprenent allò que és convenient, que és bo, que és adequat. La criatura necessita una autoritat que li serveixi de punt de referència, que el protegeixi de l'entorn i d'ell mateix.

L'autoritat que marca pautes i límits **és necessària**, entre altres coses, per:

- **contenir els impulsos** i adquirir autocontenció, que, alhora, comporta l'adquisició de la tolerància;
- **diferenciar el bo del dolent**, el que està bé i el que està malament;
- **aprendre a viure en societat**, coneixent els significats, les pautes i normes socials;
- **construir una relació de respecte**, necessària per aprendre a situar-se en diferents situacions i contextos;
- **adquirir la noció de risc**, imprescindible per a la supervivència;
- **desenvolupar una educació emocional**, bàsica per al benestar psicològic i personal.

[illegible]

Actualment, s'observa una certa resistència o dificultat de molts adults per exercir l'autoritat. Segurament hi ha influït la nostra història, que ha portat a confondre autoritat amb autoritarisme, respecte amb por, i la persecució de l'obediència com a objectiu educatiu prioritari (dependència, submissió). Però també hi ha altres **sentiments i emocions que poden dificultar l'exercici d'una autoritat competent:**

- la **viuència negativa del conflicte** i el desig d'evitar-lo;
- els **sentiments de culpa** (perquè es passa poc temps amb els fills i filles);
- la **inseguretat i desconfiança en la pròpia capacitat** d'exercir l'autoritat;
- la **inseguretat respecte a les normes** o els límits que s'estan aplicant; etc.

Com a pares i mares convé conèixer i admetre quins són els propis sentiments i les pròpies inseguretats per buscar recursos que permetin actuar amb convenciment i confiança en la pròpia capacitat d'acompanyar l'aprenentatge dels infants. Actuar amb autoritat i mantenir-la requereix una energia que les inseguretats fan minuar.

En aquest aspecte, cal tenir clar que qui posa límits no és el dolent. **Les criatures estimen i respecten més les persones que els ajuden a contenir-se posant límits clars perquè els donen seguretat**, ja que quan les normes es tenen clares, l'actitud dels pares i mares esdevé més ferma i, per tant, més diàfana i entenedora, cosa que provoca que les criatures les entenguin millor i les respectin. En canvi, la manca d'autoritat provoca agressivitat contra l'adult, maltractament, poc respecte. Afirmacions com "A mi em toca ser el dolent" o "Jo sóc

el dolent de la pel·lícula", a més de denotar l'aversion que provoca l'autoritat, són una perversió del seu significat, perquè es titlla de dolent allò que en realitat és bo i adequat.

Per tant, amb la manca d'autoritat augmenta el risc que les criatures es tornin dèspotes, intolerants, tiranes i insatisfetes; que esdevinguin unes criatures amorals (que no saben quan actuen bé o malament), sense criteri.

A més, un altre factor que pot influenciar en l'exercici de l'autoritat rau en el fet que els pares i mares es troben en un món on sovint conviuen diferents maneres d'entendre l'educació, diferents maneres de fer i de relacionar-se. Això, molts cops comporta inseguretat i desconcert, i un qüestionament constant sobre el paper de cadascú en el procés educatiu dels fills i filles. La coexistència de diferents concepcions educatives aporta riquesa, però, a la vegada, fa més complex l'exercici de l'autoritat. Alhora, a les criatures també els **és més difícil entendre i acceptar les normes i els valors familiars, que no veuen que siguin universals.**

Cal aprendre a exercir l'autoritat escoltant, però deixant clar qui la té, perquè no exercir-la provoca que les criatures no sàpiguen mai quin és el seu paper, i acaben pensant que el seu criteri és més vàlid que el de la seua mare o el seu pare, per exemple.

En l'exercici de l'autoritat és important seguir un **model coherent**, és a dir, que el discurs i l'actuació vagin en la mateixa línia, ja que la incoherència fa molt difícil l'aprenentatge (per exemple: no es pot exigir respecte si, primer, no es respecta). Per tant, cal tenir molt present que **sempre tenen més pes les accions que les paraules**.

[illegible]

Com poden actuar amb autoritat les mares i els pares? Tenint en compte els punts següents:

- Establir pautes clares i raonades (evitar el “no” sistemàtic), explicar-les una o dues vegades, no quaranta. Quan es gasta la paciència donant excessives explicacions, normalment s’acaba malament, o bé canviant la norma (“Fes el que vulguis!”) o bé amb un crit, insult o discursos de derrota (“T’he dit mil vegades...”, “No hi ha manera...”).
- Tenir coherència, constància, energia i fermesa (desterrar els “no” que són “no, però sí”). Els dubtes confonen, deixen obertes les expectatives d’aconseguir allò que volen i, en conseqüència, reforcen la persistència de l’oposició dels fills i filles.
- Ser flexible. Cal que els pares i les mares rectifiquin si s’adonen que s’han equivocat. La rectificació, quan és raonable, no malmet l’autoritat parental, al contrari, dóna un model de conducta assequible i a seguir.
- Assumir l’autoritat, no delegar-la (al mestre o mestra, metge, etc.). Defugir la responsabilitat sobre les normes o conductes a seguir desautoritza i, en conseqüència, serà difícil que es faci cas o es prenguin en consideració els progenitors que no assumeixen el seu paper de guia.
- Evitar posar límits amb premis o càstigs. El premi i el càstig tenen més a veure amb la justícia que no pas amb l’educació, no són educatius perquè:
 - Interfereixen els sentiments propis de benestar o malestar per la bona o mala actuació feta i distreuen d’allò que s’ha d’aprendre.
 - Creen relacions de dependència de l’autoritat que premia o castiga. Propicien el fet d’aprendre a amagar-se, a enganyar per defugir el càstig, etc.
 - Creen addicció: cada vegada han de ser més grans per ser eficaços, si és que alguna vegada ho han estat.
 - Apliquen un model venjatiu o interessat.
- Complir allò que es promet si no es vol perdre l’autoritat parental. Si en un moment d’enuig els pares es comprometen en alguna acció (“Si no menges et llençaré les joquines!”), és més que probable que

un cop calcats no la duguin a terme i, aquest fet, els desautoritza davant els fills i les filles. Per tant, cal vigilar amb allò que es promet.

- **No estar tot el dia a sobre dels infants, no ser massa "controladors".** La preocupació dels pares/mares és la no-preocupació dels fills i filles.
- **Deixar que rebin les conseqüències de les seves accions,** com a alternativa als premis i càstigs. La motivació té a veure amb les conseqüències positives (satisfacció per la tasca ben feta: "Em sento bé") i amb les conseqüències negatives ("Val la pena no esforçar-se?").
- **No etiquetar-los quan se'ls ha de renyar, diferenciant la persona de la seva conducta.** Si cal renyar, s'ha de sancionar la conducta, no la persona del fill o filla ("Això és una rucada" i no pas "Ets un ruc"; "Això és una porqueria" i no pas "Ets un brut"; "Això està desordenat" i no pas "Ets un desordenat"). L'etiqueta condemna i justifica a la vegada, i incideix en l'autoestima de l'infant.
- **Practicar l'empatia, és a dir, contenir-los des de la comprensió.** Quan es demostra més empatia, quan s'accepten els sentiments negatius i l'esforç amb expressions com ara: "Et costa fer...", "Ja veig que no t'agrada...", "Estàs enfadat...", "Et fa por, ràbia... però et convé...", ho pots fer...", el nen o la nena se sent millor, més reconegut.
- **Confiar en la seva capacitat i subratllar el benestar i l'orgull que provoca la superació d'un repte,** d'una dificultat. Es pot fer actuant com a mirall o felicitant-los més que no pas jutjant-los: "Ho has fet molt bé!".

L'autoritat que impulsa l'autonomia i l'autoestima, amb afecte, respecte i confiança és garantia de creixement personal i de felicitat, present i futura, per als infants i, també, per als pares i les mares.

[illegible]

2. Reptes Quotidians: conviure en família

2.1. Superació dels conflictes: assertivitat i capacitat d'escolta activa. "Conflictes i responsabilitats"

La convivència afavoreix les relacions, i les relacions familiars s'enforteixen compartint emocions i sentiments. **Com més estreta és la relació afectiva entre els membres d'un grup humà, més i més profunds poden ser els conflictes.** Per fer front a aquesta situació, cal que els pares i les mares estableixin en el nucli familiar un estil comunicatiu que permeti resoldre aquestes situacions de forma positiva.

2.1.1. L'estil comunicatiu dins la família

El clima i l'estil comunicatiu de cada família es va creant a partir de les relacions, primer amb els nadons, i evoluciona, tant per les capacitats lingüístiques dels nens i nenes com per les pautes o els hàbits comunicatius dels adults, que fan de **models**.

En l'estil comunicatiu, els pares tenen una poderosa eina educativa.

Si es pretén que els infants es comuniquin d'una forma respectuosa, afectiva i efectiva, els pares i mares els han de donar pautes, han de fer de model i, quan calgui, corregir-los. Per això, és molt important que, en aquesta etapa, se'ls motivi a: donar les gràcies, demanar les coses si us plau, o saludar quan arriben o se'n van d'un lloc; i que es faci a través de l'exemple. **Per tant, cada família ha d'establir quin estil comunicatiu i relacional vol tenir, sense pretendre un estil en els fills i filles que els pares i mares no utilitzin.**

L'estil de comunicació que els adults estableixen amb els fills i les filles és tant o més determinant en l'educació que els hàbits o costums familiars.

2.1.2. La comunicació assertiva

De l'estil comunicatiu ideal en diem **comunicació assertiva**. Els pares i les mares acostumen a tenir conductes assertives amb els fills, no només comunicacions. En aquest aspecte, l'**assertivitat** comporta **el respecte, l'estimació, l'autoritat i la comprensió empàtica de l'altre**, i la **comunicació assertiva implica l'expressió directa dels propis sentiments, necessitats o opinions sense amenaçar o castigar els altres**.

El missatge bàsic de l'asserció és: "Això és el que jo penso. Això és el que jo sento. Així és com jo veig la situació". Amb aquest esquema bàsic de continguts, el pare o mare expressen "qui són, com se senten i què volen" sense dominar, humiliar o degradar el fill o filla: respectant-lo. Per tant, es poden observar dues classes de respecte implicades en l'asserció:

- **El respecte envers un mateix:** expressar les necessitats pròpies i defensar les pròpies idees o concepcions educatives.
- **El respecte envers els drets i les necessitats dels fills i filles.**

L'objectiu de l'assertió és mantenir sempre oberta la comunicació, i tenir i aconseguir respecte, demanar joc net, i deixar obert el camí per al compromís quan s'enfrontin les necessitats i idees de pares i fills. A través de la comunicació oberta, franca i respectuosa dins la família es pot arribar a l'entesa, als acords i als pactes.

Ara bé, cal que els pares i les mares coneguin que **la conducta assertiva en una situació no té sempre com a resultat l'absència de conflicte entre les dues parts**. L'absència total de conflicte és pràcticament impossible en qualsevol àmbit de la vida de les persones, i la família no n'és l'excepció.

Hi ha determinades situacions en les quals la conducta assertiva és adient i desitjable, però pot ser desagradable o poc satisfactòria per als fills i les filles. Per exemple, el fet d'expressar que el joc del nostre fill o filla ens molesta i criticar justificadament el volum alt en què el té ("El volum d'aquest joc em molesta per llegir. Abaixa'l una mica, si us plau") pot provocar una reacció inicial desfavorable ("Doncs, vés-te'n i no el sentiràs"). Mantenir-se en actitud assertiva i no reaccionar "agressivament" a la violència del missatge del fill o de la filla ("Aquesta no és manera de contestar-me, no m'agrada ni vull que em parlis així. T'he dit que, si us plau, abaixis el volum", en lloc de "Doncs ara et quedes sense jugar! Castigat!"), té conseqüències favorables per a la relació a curt, mitjà i llarg termini.

La conducta assertiva, a llarg termini, dona com a resultat la maximització de les conseqüències favorables i la minimització de les conseqüències desfavorables per a les persones, i afavoreix un bon clima familiar.

Per tant, el pare o la mare que ha actuat assertivament pot complir els seus objectius o no, però generalment se sent millor per haver estat capaç d'expressar les seves opinions. I, molt probablement, el fill o filla que és objecte de la conducta assertiva parental també, ja que rep una comunicació clara i no manipulativa, en contrast amb la comunicació implícita, o no expressada, que es transmet en conductes no assertives. Com a resultat, hi ha poques possibilitats d'una mala interpretació.

Amb tot, **no és fàcil mantenir un estil assertiu en la comunicació entre pares i fills per l'alta implicació afectiva existent**, però aquest és, sense cap mena de dubte, millor que la resta d'estils comunicatius existents:

- **L'estil agressiu**, que es basa a demandar un canvi immediat en els fills, fent servir la intimidació, el sarcasme, o a través de la violència verbal o física. Si impera aquest estil, en el nucli familiar apareixen conductes de sospita, d'acusació, d'amenaça que lesionen greument la comunicació i les relacions entre pares i fills.
- **L'estil inhibít**, que es caracteritza pel fet de no dir res sobre els comportaments dels fills i filles que molesten els pares i mares. Aquests eviten corregir els fills o filles i no actuen per por, per inseguretats, per cansament..., o bé ho fan per camins tortuosos o indirectes que poden ser mal interpretats i generar encara més conflictes.

[illegible]

Ambdós estils, l'agressiu i l'inhibit, són dues cares de la mateixa moneda, ja que no és la persona del pare o de la mare la que pren les regnes de la situació sinó els sentiments o la mateixa situació, que els deixen sense control.

Les actituds comunicatives basades en estils violents o passius són molt poc o gens efectives i, a més, lesionen les relacions entre pares i fills.

La **comunicació assertiva**, doncs, comporta una colla d'habilitats que generalment els pares i mares posen en marxa sense ser-ne conscients, però que es poden anar perfeccionant a voluntat per millorar les relacions i la comunicació amb els fills i les filles. Aquestes habilitats són: **escolla activa, empatia, el saber fer elogis i emetre crítiques, ajudar a pensar, saber fer les preguntes adequades**, manifestar-se amb **"missatges-jó"**, i el fet d'aplicar **sentit de l'humor a les situacions**. Totes aquestes habilitats es basen en el respecte i l'estima vers l'altre i en el principi educatiu que **les criatures s'eduquen millor a partir de missatges positius**.

En aquest aspecte, **els elogis han de ser reals, ajustats i els necessaris en el temps**: la conducta d'un nen o nena que és reforçada amb un somriure o una expressió d'un adult, té moltes possibilitats de ser repetida. **I les sancions han d'estar basades en expressions assertives que mantinguin oberta la comunicació entre pares/mares i fills/filles tant com sigui possible**: "Si vols que t'escolti, si us plau, parla'm en un altre to"; "No m'agrada que em parlis així, a casa no es poden dir aquestes paraules"; "Cridant no aconseguiràs res de mi, parlant sí".

Cal que els pares i les mares valorin i fomentin les expressions assertives a l'hora de comunicar-se amb els seus fills i filles, tant per elogiar-los com per sancionar-los.

[illegible]

2.2. Rols i responsabilitats familiars: “Tal faràs, tal educaràs?”

La convivència quotidiana i els aprenentatges que es van fent, en la relació amb tots els membres de la família, tenen una gran importància educativa sobre el desenvolupament global dels fills i filles i sobre la construcció del seu sistema de valors.

2.2.1. Els valors familiars

Els valors, entesos com a opcions de vida, preferències o compromisos, acaben identificant les persones i les famílies. La felicitat aconseguida a partir de —o per causa de— la vivència d'un valor és la millor estratègia de contagi. **Els valors dels pares i mares compartits amb els fills/filles, viscuts com a valors familiars, donen identitat i coherència al grup, i fan que els nens i nenes se sentin més integrats en la convivència.** Per tant, compartir valors ens fa avançar cap a una bona convivència entre pares i fills.

Així, doncs, la família és un entorn poderós d'educació en valors, ja que és a través de les opcions de vida, dels estils relacionals i de la vida quotidiana que es transmeten els valors "reals" als fills i les filles (no els que es poden declarar de l'esfera "ideal"). Per aquest motiu, **és molt difícil transmetre o educar un valor que no es viu**. En canvi, és molt fàcil que el pare o la mare que viu amb entusiasme un valor, i el plasma

en les seves accions quotidianes (actituds, activitats), el pugui explicar amb entusiasme als fills i filles, i els puqui a prop de la seva vivència.

Els valors vitals de la convivència humana: l'estima, la solidaritat, el perdó..., els aprenen els fills i filles quan els viuen amb el seu pare i mare i a través d'aquests. Cal sentir-se estimat per estimar, cal haver estat perdonat per poder perdonar, etc.

2.2.2. El valor de compartir les tasques domèstiques en família

A vegades, els pares i les mares, en l'intent de facilitar la convivència evitant els possibles conflictes vinculats a les tasques domèstiques, pensen, erròniament, que la participació dels fills i filles és quelcom que s'ha d'evitar i que, en suma, aporta poc a la formació de la seva personalitat. Ben al contrari: **la responsabilitat i la participació en la convivència i en les tasques domèstiques són valors i aprenentatges valuosos que només es poden fer en el si de la família.** Per tant, els aprenentatges relacionats amb la capacitat de conviure, amb les responsabilitats o tasques domèstiques derivades de la vida quotidiana en família, no són menors, tot i que podrien semblar anecdòtics o accidentals per la seva quotidianitat.

En aquest aspecte, és molt important que els adults de la família en siguin conscients i **puguin planificar i revisar, a mesura que convingui, les exigències, les pautes de relació i col·laboració dels fills i filles** en el manteniment del funcionament quotidià i de la bona convivència domèstica.

[illegible]

Com potenciar que els fills i les filles facin les feines de casa?

- **Identificant les tasques que els fills i filles poden aprendre i realitzar sense problemes, i assignant-los-les:** els adults responsables de l'educació en família han de fixar-se en les habilitats i sensibilitats de cada fill o filla, no sols per l'edat (que evidentment marca la pauta del que un nen o una nena pot fer), per tal d'encarregar-li, potser, aquelles tasques que vagin més d'acord amb la seva manera de ser, tot i que hi ha certes tasques que no són agradables per a ningú i tanmateix caldrà fer-les. Alhora, és important demanar-los que facin també aquelles tasques que poden ampliar les seves capacitats i, a poc a poc, anar-los assignant feines més complicades o que els demanin més responsabilitats.
- **Acceptant que les feines de casa no estaran tan perfectes com si les fes l'adult:** durant els primers temps els nens i les nenes no faran les tasques tan bé com ho farien els pares però, de mica en mica, aniran adquirint l'aprenentatge i l'interioritzaran. Per tant, cal evitar fer la tasca en lloc d'ells i donar-los l'oportunitat de fer-ho i d'aprendre, evitant frases com: "Deixa-ho córrer, ja ho faig jo", "Tu no en saps, a mi em surt millor"; "Ja ho faig jo i acabarem abans". En canvi, és convenient utilitzar frases com: "Vols que t'ensenyi a fer-ho?"; "Ho has fet molt bé!"; "Paciència! La propera vegada ho faràs millor".
- **Elogiant, de forma realista i veraç, el seu esforç en el desenvolupament de les tasques domèstiques:** en el moment en què els fills i filles s'adonen que hi ha tasques que són capaços de dur a terme, tot i que sigui amb el suport puntual dels pares, se senten motivats i guanyen en autonomia i confiança, per això és important que visquin les primeres feines que fan a casa com una cosa positiva i no com un càstig. En aquest aspecte, és important que els pares l'elogiïn amb frases com: "Ho pots fer, n'estic segur/a"; "Ho has fet molt bé, et felicito!"; "Si necessites que t'ajudem, diques-nos-ho".

Durant l'etapa de 6-12 anys, la responsabilitat de **crear i mantenir un bon clima de convivència** canvia, de ser exclusiva dels adults durant la primera infància dels fills i filles, a ser cada cop més compartida amb els infants, en la mesura que **se'ls pot implicar en aquesta responsabilitat**.

2.2.3. El valor del “modelatge” en les tasques quotidianes i en el desenvolupament dels rols familiars

El que els pares i les mares fan a casa, i la manera d'expressar com ho viuen, és clau per a l'educació dels fills i filles. Per tant, els pares han de ser conscients que són responsables de fomentar també aquests aprenentatges quotidians, amb el "modelatge" que es fa en el dia a dia i amb les formes d'expressar-ho davant dels infants.

Enllaçant amb l'apartat anterior, en el cas de les responsabilitats domèstiques dels infants, cal que els pares i mares tinguin present que si els fills i filles senten que s'expressen queixes constants sobre la feina de la llar, les responsabilitats i els mals sentiments que generen, se'ls està transmetent que són coses que cal evitar, per les molèsties que ocasionen i per les nul·les compensacions que aporten. Així, quan un protesta sovint, o expressa en veu alta que encarregar-se d'algunes tasques domèstiques o tenir cura dels infants és una tasca pesada i que es voldria deixar de fer, s'està transmetent el poc o nul valor que se li atorga i, per tant, quan es demana la col·laboració dels fills i filles, el que s'està fent és encolomar-los una tasca fatigosa o tractar d'inspirar llàstima per estimular la seva ajuda.

També cal tenir en compte que la transmissió d'un sistema de valors en els fills i filles mitjançant les tasques i les responsabilitats domèstiques compartides, ha de tenir en compte la **perspectiva de gènere**. És a

[illegible]

dir, en funció de com es desenvolupi el repartiment de tasques entre ambdós progenitors, els infants poden arribar a associar, de forma directa i inequívoca, que algunes tasques només les fa el pare i, unes altres, la mare. Aquest fet comporta que en la vida diària de les famílies es vagin transmeten als fills i filles determinats **estereotips** que poden esdevenir sexistes.

Cal que els pares i les mares actuïn en coherència amb allò que desitgen transmetre als seus fills i filles, coresponsabilitzant-se de les diverses activitats quotidianes, per tal que els infants no aprenguin rols estereotipats.

En aquest aspecte, el repartiment igualitari de les tasques domèstiques és un element clau per poder organitzar la convivència personal i familiar de manera més equitativa.

Com els pares i les mares poden transmetre rols igualitaris en l'àmbit de les responsabilitats domèstiques?

- **Abstinent-se de fer valoracions que associïn determinades tasques amb rols de gènere:** "Això és cosa d'homes!"; "Això és cosa de dones!".
- **No expressant com una "suplència" o "ajuda" el fet d'assumir una responsabilitat de l'altre progenitor:** si els infants senten que el pare o la mare diuen "Ja t'he plegat jo la roba" o "Avui cuinarà el papa", s'adonaran que, implícitament, s'està fent un favor i que aquesta no és una tasca de responsabilitat pròpia.
- **Intentant no donar gaires explicacions sobre la responsabilitat domèstica dels progenitors:** allò ideal és que el comportament dels adults esdevingui pauta de normalitat de les persones que conviuen en el nucli familiar, independentment de si és una dona o un home. Les accions eduquen més que les paraules!

[illegible]

3. Creïxer dins i fora de casa: joc en família, escola i entorn

3.1. El lleure, l'escola i l'entorn: "No s'aprèn només a l'escola"

L'educació dels infants i joves és una tasca compartida entre la família, l'escola i les altres persones i institucions que hi interactuen.

En la vida d'un infant hi haurà força persones, institucions i estils que l'hauran influït i que hi hauran tingut incidència educativa. Pares i mares no estan sols en la tasca educativa dels seus fills i filles. La responsabilitat principal, però, és seva, ja que són ells qui, amb la seva acció directa i amb les tries o opcions que van fent per als seus fills/filles, marquen la línia educativa en funció dels seus criteris. Aquests criteris educatius són els que determinaran aspectes de la vida quotidiana com: la tria d'escola, els rols a la llar, el tipus i la freqüència de les

activitats extraescolars, les relacions amb els membres de la família més extensa, etc.

Per tant, tot el que els nens i les nenes viuen, els educa i els pot ensenyar: les relacions amb les persones de la família, els amics, els llocs on estan, les experiències que poden viure, etc. Per aquest motiu, els pares i mares han d'anar pensant i reflexionant sobre les **oportunitats de cada moment evolutiu dels fills i filles** i, també, sobre **els seus propis criteris educatius, tot vetllant per la seva coherència amb les altres persones que intervien educativament, de manera més directa, en la vida dels infants:** avis, cançons, mestres, etc.

La relació amb les altres persones i els altres agents educatius que intervien en la vida de les criatures ha d'estar basada en la confiança, el diàleg i la coherència.

3.1.1. La relació amb la resta de cuidadors: família extensa i escola

Cal tenir present que les oposicions i les incoherències massa grans o sovintejades entre els pares i la resta de cuidadors-educadors dels fills i de les filles, poden esdevenir “esquerdes” educatives poc recomanables per al procés educatiu dels infants. Per tant, les mares i els pares haurien d'intentar evitar la desqualificació dels altres agents educatius, ja siguin institucions o persones.

D'entrada, els pares han de tenir en compte que si se'ls ha escollit i s'hi ha confiat com a col·laboradors en la tasca coral de l'educació dels fills/filles, **se'ls ha fet depositaris d'aquesta confiança, i així s'ha d'expressar davant dels infants**. Fins i tot, en el cas que les expressions dels fills i filles portin a dubtar-ne (un desacord entre família i escola

o entre progenitors i avis), el tema s'ha de solucionar entre els adults, però mostrant la màxima coherència i confiança davant dels infants. Si no, quina mena de seguretat poden experimentar els fills i filles que passen hores i dies de la seva vida en una institució o amb una persona de qui no senten dir gaire res de bo per part dels seus progenitors?

No es tracta, de cap manera, de l'“entre tots ho farem tot”, ja que cadascú ocupa un lloc diferent en la vida dels infants, sinó que escola i famílies entenguin que estan en el mateix vaixell i actuïn d'acord amb això.

Per tant, quan els pares i les mares estableixen un bon vincle amb l'escola dels seus fills i filles, estan enviant-los un missatge molt valuós: la teva escola és important, ens val la pena ser-hi, la valorem. Cal pensar, doncs, que el tipus de suport i l'estil de relació que s'estableix amb els fills i les filles està en bona mesura mediatitzat per l'àmbit escolar, ja que els deures, les notes, els estudis, les tasques i el rendiment escolars són una part de les vivències familiars. Per tant, és important que els pares i les mares reflexionin sobre quin lloc ocupen i com les viuen en el si de la família.

3.1.2. La importància del temps de lleure

Tanmateix, una part molt important del temps dels infants en aquesta etapa, no sols gira al voltant de l'escola, sinó també de tot allò que en queda fora: és l'anomenat **temps de lleure**. A més del factor quantitatiu, aquest espai de temps en la nostra societat està fortament condicionat pels vaivens del mercat i la posició social, econòmica i cultural de les famílies. En conseqüència, **no és un temps buit, sinó un temps ple d'influències: algunes molt bones i d'altres molt dolentes**.

Per a bona part de la població, el temps de lleure és actualment l'àmbit preferent de l'estratificació social i de consolidació dels valors del consum irracional, l'evasió i la competitivitat. Un temps per transmetre i digerir la jerarquia de valors dominant en la societat del mercat total, amb l'eficàcia afegida que, en el temps lliure, l'individualisme, l'afecció al poder i al prestigi, a tenir més que a ser, són valors que es presenten embolcallats amb una vivència subjectiva de llibertat, de tria personal.

No obstant això, l'espai del temps de lleure és, virtualment, un **espai privilegiat per al desenvolupament individual i social, per al desenvolupament dels valors humans en un espai de temps marcat per l'opció personal, per la no-obligatorietat, cosa que el converteix en un temps que pot ser autènticament transformador.**

Per tant, les famílies han de ser conscients que poden orientar el temps de lleure dels seus fills i filles en una direcció o altra: deixar que el mercat l'entengui com a negoci i que l'ompli de consum exagerat i d'evasió compulsiva, o bé destinar-lo al que s'ha anomenat les **"3D": el descans reparador, la diversió creativa i el desenvolupament personal**.

[illegible]

3.1.3. Les activitats d'oci familiar

Compartir el temps lliure o de lleure amb els fills i filles serà, sempre, una bona elecció, però els pares i les mares hauran també d'intentar una **millora en la qualitat d'aquest temps**, ja que de res els servirà estar tot el dia amb els fills i filles si això no proporciona **espais familiars comuns de joc i comunicació**, com ara: lectura de contes o llibres, jocs de taula compartits, parlar de temes del seu interès (per exemple, preguntar-los com els ha anat a l'escola, etc.), sortir a passejar... que són activitats essencials per potenciar els llacs afectius.

3.1.4. Les activitats extraescolars

Una altra de les opcions més freqüents que trien les famílies per a l'educació en el lleure són les **activitats extraescolars**. Quan s'inscriuen els fills i les filles a aquestes activitats, els pares ho solen fer moguts per la por que perdin el temps en sortir de l'escola; pel rebuig que es passin hores buides mirant la televisió o davant d'altres pantalles; perquè volen completar d'alguna manera la formació que reben a l'escola; o bé, senzillament, perquè en aquest espai de temps no els poden atendre i en algun lloc han d'estar. Dins d'aquest bloc s'agrupen solucions molt diverses que, a vegades, són ofertes d'institucions, acadèmies o del sector privat en general i, en altres ocasions, són propostes que organitzen les mateixes AMPA des de l'àmbit escolar:

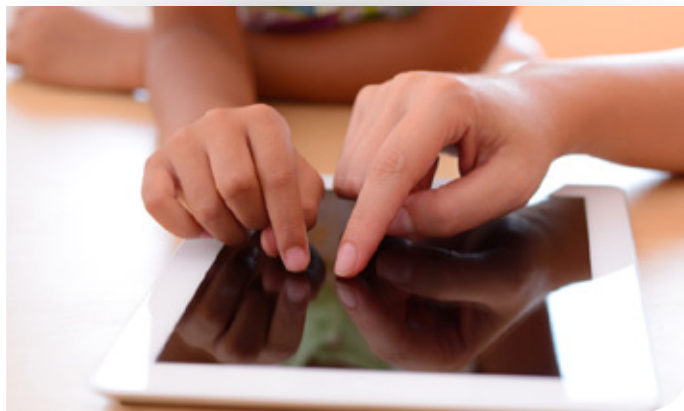
- **Activitats esportives:** entrenar-se en algun esport i, fins i tot, competir en algun equip (futbol, bàsquet, natació, etc.).
- **Activitats “Més escola fora de l’escola”:** classes de reforç escolar, acadèmies d’anglès, informàtica o altres matèries més o menys acadèmiques.
- **Activitats culturals:** coral, aprendre un instrument (piano, violí, guitarra...), dansa, teatre i activitats ludicocreatives en general.
- **Activitats cíviques i associatives:** esports, caus, escoltisme, etc.

Per tant, les activitats extraescolars poden ser molt positives per als fills i filles: són estimulants, ajuden a desenvolupar les aficions i capacitats personals, socialitzen en un àmbit diferent de l'escola, són compensatòries, etc. Però cal tenir en compte que un determinat programa d'activitats extraescolars també té riscos: provocar estrès, dispersar en excés l'atenció dels infants, estimular el consum compulsiu d'activitats sense constància ni compromís, ofegar la necessitat individual d'estar sol i tranquil de tant en tant (quelcom necessari per a l'equilibri mental i emocional), fer que el nen o la nena se'n vagi a dormir massa tard (perquè també haurà de fer els deures de l'escola quan torni a casa), etc. I en el cas que les activitats siguin només una tria dels pares i mares i no dels infants, a aquests riscos cal afegir la frustració que poden generar.

Per tant, és del tot necessari tractar les activitats extraescolars amb el criteri de l'equilibri: assegurar espais de descans, de fer els deures, d'intimitat... i estimular el compromís fent poques coses i ben fetes, abans que moltes i de qualsevol manera.

3.2. Sessió monogràfica: “Aprofundint sobre els interessos com a pares i mares”

Més enllà dels elements bàsics per a la criança i l'educació dels fills i filles

En la resta d'apartats que formen les idees clau d'aquesta guia, s'exposen els aspectes principals que influencien l'educació en la família dels infants, prioritzant el coneixement de les característiques de l'etapa evolutiva dels fills i filles, així com les estratègies educatives i competències parentals a posar en joc per afavorir el seu desenvolupament adequat com a persones.

Ara bé, en la convivència quotidiana familiar i en la interacció amb l'entorn i la societat, els pares i mares també es plantegen altres qüestions que potser no queden recollides o aprofundides en la present guia. Per aquest motiu, en la implementació dels cicles de tallers, s'ofereix als pares i mares participants en el programa que escullin un dels temes següents per treballar-lo, amb un ponent convidat, durant l'última sessió de la formació. Per a les famílies amb fills o filles d'entre 6 i 12 anys es proposa triar entre les temàtiques següents:

- Jugant s'aprèn a viure (el joc com a eina educativa).
- La prevenció de les relacions abusives.
- Afavorir la responsabilitat dels infants o sobreprotegir-los.
- Alimentació saludable i mites alimentaris (prevenció dels trastorns del comportament alimentari).
- Noves tecnologies (la seguretat a Internet).

[illegible]

B. QUADRE DE CAPACITATS DELS INFANTS

A continuació es presenta un quadre organitzat en diferents àmbits en què s'inclouen algunes de les capacitats més rellevants dels infants de 6 a 12 anys. Tanmateix, només són indicatives, s'han d'ajustar a l'infant i a l'organització de cada família.

De 6 a 9 anys

—COM SÓN?

- Sap que s'espera més d'ell que abans i que les exigències dels adults són cada vegada més grans.
- Li cauen les dents de llet i comencen a sortir els primers queixals definitius.
- Millora de la motricitat. En els jocs gasta molta energia física i es distreu amb facilitat i, en la seva impulsivitat, no percep els perills.
- Passa d'utilitzar el pensament concret (només creu en allò que veu o que li sembla que ha vist) al pensament lògic.
- Comença a intervenir i discutir sobre les explicacions dels adults i a desenvolupar l'esperit crític.
- Sap parlar amb fluïdesa. Mostra interès pels contes i, fins i tot, és capaç d'explicar-los.
- La pràctica de l'activitat física l'ajuda a descarregar l'excés d'energia, i això beneficia l'equilibri i el control de si mateix.
- Presenta una curiositat inesgotable i té moltes ganes de participar en tot.
- Imaginació sense límits.

De 9 a 12 anys

- La curiositat es transforma en necessitat i set de coneixements.
- Té necessitat de demostrar les seves habilitats i coneixements del món.
- Dedica gairebé el mateix temps a parlar que a jugar.
- Comença a prendre importància la roba que porta, els amics, etc.
- Es compara constantment amb els altres per autoanalitzar-se i valorar la seva acceptació social.
- Identifica les seves pròpies qualitats i actituds.
- Veu els adults amb uns altres ulls, de menys admiració i més sentit crític, i per això les raons dels adults perdran protagonisme per a ell, i guanyarà terreny la seva pròpia autoritat interna.
- Començarà a reclamar el dret de prendre les seves pròpies decisions, i gaudirà fent-ho. Això el farà més responsable.
- S'inicia l'anomenada preadolescència.

—AUTOCONEIXEMENT, COMUNICACIÓ I RELACIÓ

Individu i afectivitat:

- Controlar el mal humor identificant-ne les causes.
- Valorar positivament el valor de l'afecte en les relacions personals.
- Estimar-se a si mateix i estimar les altres persones.
- Fer-se respectar com a persona.
- Preguntar-se sobre la mort.
- Conèixer i comprendre el funcionament de la reproducció humana.

- Mantenir relacions més estables amb els altres i aparició de la figura del "millor amic o amiga". Ja no busca tant l'aprovació i el contacte amb l'adult, sinó amb els seus amics i amigues, als quals intenta impressionar, agradar i, fins i tot, assemblar-s'hi.
- Quedar-se sol o sola a casa períodes de temps força amplis i, fins i tot, a la nit, sense problemes.
- Creure en les pròpies possibilitats.
- Reconèixer els propis límits i valorar les pròpies potencialitats.
- Compartir la impotència, la ràbia i la tristesa que generen les pèrdues.
- Tenir un coneixement elemental dels canvis biològics i psicològics que es produeixen a partir de la pubertat.
- Saber i comprendre que les relacions sexuals poden ser una forma d'expressió d'afecte i de comunicació entre les persones.

De 6 a 9 anys

Comunicació:

- Ampliar els llenguatges i els seus codis.
- Utilitzar les habilitats socials bàsiques, pròpies de cada context.
- Col·laborar amb altres companys i companyes per fer una tasca conjunta.
- Demanar el que es necessita, tenint en compte els altres.
- Expressar una situació conflictiva a una tercera persona.
- Escoltar els sentiments de l'altra persona i els propis.
- Expressar les pròpies emocions sense fer mal als altres.

En el joc:

- Desenvolupar el més alt nivell de joc simbòlic, molt més elaborat i proper a la realitat que percep.
- Experimentar continus avenços psicomotors, la qual cosa, juntament amb la necessitat de jugar amb altres nens i nenes, li obre un gran ventall de jocs.
- Interès pels jocs de regles i capacitat d'organitzar partides senzilles sense la necessitat d'un adult.

Grup d'iguals:

- Descobriments dels altres: compartint experiències, jocs i activitats amb altres infants.
- Tenir alguna amistat fora de l'escola i de la família, amb qui compartir aficions.

De 9 a 12 anys

- Saber expressar de manera comprensible les pròpies vivències, sentiments i emocions.
- Aprendre a dialogar encara que sigui a còpia d'algunes renúncies pròpies.
- Saber escoltar i interessar-se pels sentiments i les vivències dels altres.
- Dialogar amb els adults per poder trobar vies de convivència pactades.
- Demanar explicacions de les decisions preses pels adults, per intentar entendre-les.
- Buscar estratègies de resolució del conflicte.
- Expressar a l'altra persona els propis sentiments.
- Poder entendre la persona amb qui es té el conflicte.

- Gaudir dels jocs motors de grup, on poder comparar les seves capacitats amb les dels altres nens i nenes.
- Elaborar i pactar normes en el joc. Poden combinar capacitats físiques i intel·lectuals.

- Prendre consciència que cal ser obert i ser capaç d'incloure persones diferents en la colla d'amistats.
- Identificar-se amb diferents grups d'iguals.

—AUTONOMIA, RESPONSABILITATS PERSONALS I HÀBITS—

Cura:

- Comprendre, en cas de tenir una malaltia benigna, la necessitat de fer dieta o algun tractament, malgrat que sigui relativament molest.
- Comprendre, amb una certa inseguretat, que necessita petites intervencions o tractaments.

Alimentació:

- Acceptar que cal menjar de tot, el que li agrada i el que no, de forma puntual o moderada.
- Comprendre la relació entre el consum i les repercussions, sigui de llaunadures o altres productes i, assumir que ho ha de fer amb moderació.

Son:

- Comprendre que ha de dormir per trobar-se bé l'endemà, i suggerir d'anar-se'n a dormir encara que els adults no li ho diguin.
- Resoldre sol o sola, si es desperta a la nit, les seves necessitats sense ajuda. Sap que només ha de despertar altres persones en casos de malaltia o excepcionals.

Perills potencials:

- Evitar els perills i aprendre a protegir-se.
- Comprendre els riscos dels desplaçaments i saber com resoldre les possibles dificultats per poder anar a llocs amb un radi cada vegada més ampli.

- Millora en la resolució de la seva higiene bàsica i deixar endreçat l'espai on ho fa.
- Tenir cura del seu aspecte personal i, si cal, canviar-se de roba per iniciativa pròpia (si s'ha embrutat o tacat).
- Comprendre les repercussions de salut que poden tenir certes activitats a curt, mitjà i llarg termini, ja que en molts casos no afecten de forma immediata.

- Assumir, sense el control de l'adult i de forma autònoma, que hi ha productes que cal consumir amb moderació i altres que cal acceptar de menjar, tant a casa com a fora.

- Organitzar les activitats que ha de fer per poder descansar.
- Comprendre que ha de dormir per trobar-se bé l'endemà, i suggerir d'anar-se'n a dormir encara que els adults no li ho diguin.
- Anar a dormir autònomament sense gaires rituals, fet que no priva que, per exemple, li agradi que li vagin a desitjar bona nit.
- Llegir, fer activitats abans de posar-se a dormir.

- Entendre que hi ha conductes de risc que poden ser perilloses per a la seva integritat tant física com emocional.

De 6 a 9 anys

De 9 a 12 anys

—CONVIVÈNCIA I COL·LABORACIÓ—**Pertinença i conviuència:**

- Mostrar-se respectuosos amb la diversitat de models familiars.
- Ser conscient dels rols i les funcions de cadascú dins la família:
 - Sentir-se part d'un grup d'iguals.
 - Conèixer i acceptar l'existència de diferents estructures familiars.
- Entendre i acceptar l'autoritat:
 - Manifestar opinions de manera respectuosa.
 - Respectar i acceptar les normes de convivència de cada context familiar.
 - Negociar amb els germans i germanes les parcel·les comunes.
 - Assumir els propis rols (fill, germà, cosí) dins la família.
- Assumir l'ampliació de les responsabilitats en les tasques domèstiques.

Responsabilitat en l'àmbit domèstic:

- Participar en l'elaboració dels àpats, afavorint la comprensió dels criteris.
- Gestionar alguns estris de la cuina (els ganivets o altres estris semblants).
- Preparar el bany o la dutxa amb correcció i resoldre'l de forma autònoma malgrat que pugui necessitar alguna petita ajuda.
- Deixar l'espai del bany de manera força adequada, tant a casa com als llocs on es pugui dutxar (esports, escola, etc.).
- Tenir cura de la roba i canviar-se quan veu que n'hi ha necessitat.
- Organitzar-se en funció de l'activitat que ha de fer.
- Anar a comprar amb els adults.

Àmbit escolar:

- Preparar la roba o el material per anar a l'escola.
- Autogestionar les tasques escolars amb la supervisió i el suport d'un adult responsable.

Àmbit extraescolar:

- Acostumar-se a complir els seus petits compromisos en les activitats extraescolars.
- Donar un cop de mà en els aspectes organitzatius de les activitats de lleure.

- Participar i aportar elements per a la bona convivència familiar:

- Tenir cura dels espais que es fan servir.
- Conèixer i acceptar les diferents necessitats de cada germà o germana (físiques, materials, afectives).
- Avançar en autonomia personal, amb fets i responsabilitats.
- Interessar-se per la història de la família àmplia i identificar-se amb el propi gènere.

- Participar i assumir, autònomament, la compra i l'elaboració de plats complets.

- Participar en la higiene de la roba.
- Desenvolupar de forma responsable les tasques que se li assignin en la convivència quotidiana.

- Preparar la roba o material per anar a l'escola. Ho pot fer regularment i sense control.
- Autogestionar les tasques escolars amb la supervisió d'un adult responsable.
- Compartir activitats educatives, d'esbarjo, etc., amb grups formats per nois i noies.

- Cultivar una afició creativa, esportiva, científica i/o cultural.
- Planificar i organitzar una petita activitat (no solament gaudir-ne), i saber-ho explicar als altres.
- Implicar-se en alguna acció solidària senzilla, tot veient el sentit i la necessitat social atesa.

C. FITXES DE LES SESSIONS

1. Fitxa Sessió 1: “El respecte i la confiança ens permeten equivocar-nos”

1.1. Contextualització

Descripció:

La sessió se centra en la temàtica d'educar creant vincles amb afecte, abordant el **binomi estimar i educar** en les relacions que s'estableixen en el si de qualsevol família.

La sessió incidirà en el concepte d'**autoestima parental**: en com els pares i mares han de tenir confiança en les seves pròpies competències, i en com aquesta confiança i seguretat revertirà en la confiança dels fills i filles en si mateixos.

Així mateix, es traslladaran **recursos** a les famílies sobre com transmetre pautes educatives basades en l'afecte, que permetran que els pares i les mares comprenguin el comportament dels infants d'aquesta franja d'edat, des de l'autocontrol emocional.

Objectius:

- Obrir el cicle de tallers, conèixer els participants i les seves expectatives.
- Situar el respecte i la confiança com a actituds bàsiques de l'estima vers els fills i filles i vers un mateix com a pare o mare.
- Valorar la importància de relacionar-se de manera amorosa, coneixent, respectant i confiant en les criatures.
- Reflexionar amb els pares i mares sobre el procés d'aprenentatge que suposa la parentalitat, i la importància de cultivar l'autoestima i la confiança en les pròpies competències.

Idees clau:

- L'estimació és **motor de vida i d'aprenentatge dels infants**, dóna força per superar els reptes quotidians i motivació per confiar en les persones que les estimen i confien en elles. El tracte que rep un infant reflecteix la imatge que els altres tenen d'ell (mirall) i repercuteix en la seva autoestima.
- Millorar l'**autoestima parental** suposa augmentar la confiança en les pròpies capacitats.
- Algunes de les consideracions per **cultivar l'autoestima parental** són: acceptar-se un mateix (fixar-se en les coses positives); adonar-se de la possibilitat de canvi (a partir de conèixer les capacitats i limitacions, es pot motivar el canvi), evitar comparar-se amb altres pares o mares (cada persona o família és única).
- Equivocar-se en les relacions humanes és molt habitual. Cometre errors en un context d'afecte és molt corrent (precisament perquè els afectes i les emocions sovint ens dominen). Però es poden corregir! **Superar els sentiments de culpabilitat i situar-se en la línia de la responsabilitat** és esperançador per a qualsevol pare o mare.
- L'**afecte**, basat en el respecte i la confiança, és fonamental per establir relacions de qualitat i positives entres pares/mares i fills/filles.
- No s'ha de confondre l'afecte, l'estimació, amb **consentir o sobreprotegir**. La persona sobreprotegida és una persona molt més indefensa.

1.2. Desenvolupament

Benvinguda i plantejament inicial:

És important arribar amb prou temps per preparar la sala (cal col·locar les cadires en cercle perquè tots els participants es puguin veure) i poder donar la benvinguda a cada família quan arriba, amb una actitud positiva i amable. Si es creu oportú, es poden col·locar les cadires amb les mateixes famílies, potser no en aquesta primera sessió, però sí en les següents, ja que és important que se sentin implicades.

Dinàmiques durant la sessió:

Les dinàmiques que aquí es proposen són un suggeriment que s'ha d'ajustar i adaptar al grup amb qui s'està treballant, als seus interessos i a la dinàmica pròpia que es generarà durant la sessió.

Activitat 1_Presentació de la persona dinamitzadora i dels participants (15').

El dinamitzador/a donarà la benvinguda a totes les persones participants, es presentarà (de manera molt breu: nom i cognoms, la formació i, si es creu adequat, l'experiència en aquest àmbit) i prepararà el grup per a la dinàmica de presentació repartint retoladors i adhesius en què hauran d'escriure el nom.

Presentació dels participants. Els participants s'hauran d'aixecar i formar parelles, aconsellant que s'agrupin amb persones amb les quals no es coneixen gaire, que es presentaran mútuament (nom, fills, ocupació, etc.) durant uns 5 minuts, i cada persona escriurà el seu nom en un adhesiu i se l'enganxarà en un lloc visible. Després, el dinamitzador o la dinamitzadora demanarà que retornin al grup gran i cadascú presentarà la seva parella. Si al grup són senars, es podrà fer un trio perquè tothom pugui compartir amb algú altre la presentació. Si alguna persona arriba més tard, es podrà presentar ella mateixa, però, en tot cas, és important que tothom es presenti.

Activitat 2_Informacions generals_Plantejament participatiu (5').

Finalitzades les presentacions, la persona dinamitzadora explicarà breument algunes informacions generals que ajudaran a situar les persones que participen en el cicle de tallers:

- *L'objectiu del cicle de tallers* és reflexionar, compartir experiències, dubtes i estratègies sobre la criança dels fills i de les filles entre 6 i 12 anys per promoure la parentalitat positiva.
- *El programa consta de 6 sessions*, basades en la participació activa dels assistents, cada una centrada en un tema que habitualment preocupa els pares i mares amb infants entre 6 i 12 anys. En la 6a sessió es comptarà amb un ponent convidat que aprofundirà en un tema concret a triar entre els següents:
 - Jugant s'aprèn a viure (el joc com a eina educativa).
 - La prevenció de les relacions abusives.
 - Afavorir la responsabilitat dels infants o sobreprotegir-los.
 - Alimentació saludable i mites alimentaris (prevenció dels trastorns del comportament alimentari).
 - Noves tecnologies (la seguretat a Internet).
 - Cal informar que en finalitzar la segona sessió el grup haurà de decidir quin tema és el que més els interessa.

Activitat 3_Expectatives_Dinàmica de descobriment (30').

La dinàmica es desenvoluparà en tres moments:

Individualment (5'). La persona dinamitzadora repartirà dues notes adhesives o dues targetes en blanc a cada participant perquè hi descriguin les qüestions següents (una en cada nota adhesiva o targeta):

- Què us agradaria que us aportés venir a aquestes sessions?
- Quines són les preocupacions que us agradaria compartir aquí?

Grups de 3/4 persones que no es coneixin (10'). Cada grup buscarà un espai i es posarà en cercle. Els membres del grup compartiran el que cada persona ha escrit individualment i en faran un recull per compartir en el grup gran. La persona dinamitzadora passarà pels grups i escoltarà el que s'hi exposa, respondrà a dubtes, si cal, i es mostrarà disponible per si algun grup la necessita.

Grup gran (15'). El dinamitzador/a recollirà (en un power point, pissarra convencional o digital, paperògraf o cartolina grossa o mural de paper) totes les aportacions dels grups en dues columnes: expectatives i preocupacions.

Objectiu de la lectura de les expectatives i preocupacions:

- Afavorir la cohesió i la definició de l'objectiu del grup i dels seus membres.
- Iniciar la creació d'un clima de confiança i cooperació per compartir interessos, preocupacions, experiències i coneixements.
- Generar implicació i un marc de treball comú i propi del grup.
- Conèixer els interessos i les preocupacions comuns dels participants, així com l'encaix amb els continguts de les sessions.
- Aportar informació a la persona dinamitzadora sobre les expectatives inicials, i si aquestes s'ajusten a les preocupacions expressades i a les sessions del cicle. Finalitzada la lectura i classificació, el dinamitzador/a podrà fer un comentari sobre les temàtiques que centraran les diferents sessions i explicar que les dinàmiques seran prou flexibles per poder compartir neguits, experiències i recursos. Caldrà deixar clar que no són classes ni tampoc es donaran receptes tancades perquè les famílies i els infants no són robots i, per tant, cal que cada família ajusti les estratègies al seu context.

 Activitat 4_ Què ens fa feliços de tenir fills?_Dinàmica de descobriment (25').

Dinàmica 2x2 (15'). La persona dinamitzadora formularà una pregunta als assistents: "Què us fa feliços de tenir fills?". Segurament, en ser la primera sessió, les respostes no seran gaire espontànies, així que es podrà posar en pràctica un **2x2: 2 minuts en grups de 2** per parlar-ne i, després, exposar-ho en gran grup, sense aprofundir.

Discussió en grup (10'). Un cop recollides les aportacions de totes les parelles, el dinamitzador o dinamitzadora convidarà els participants a visionar un petit vídeo: "Què us fa feliços de tenir fills?" (2'28"): <http://criatures.ara.cat/blog/2012/05/18/que-us-fa-felicos-de-tenir-fills/>, en què pares i mares exposen la seva aportació personal a aquest tema.

Després, la persona dinamitzadora obrirà un petit espai de reflexió fent unes preguntes obertes al grup, fent referència a les aportacions realitzades amb anterioritat pels mateixos participants i als comentaris que s'han pogut veure en el vídeo:

- Han coincidit algunes respostes?
- Algú modificaria la seva? L'ampliaria?
- Amb quines us sentiu identificats o identificades?

Objectiu de la discussió en grup i aspectes importants que han de sorgir:

Objectiu: crear un clima de confiança, positivitat i cooperació per compartir interessos, preocupacions, experiències i coneixements i generar implicació.

Aspectes importants:

- Fer emergir els sentiments positius que genera la parentalitat.
- Compartir les pròpies vivències com a pare o mare.
- Sentir-se identificats amb altres pares i mares, tot i ser diferents.

 Activitat 5_Introducció a la temàtica_Plantejament participatiu (5').

El dinamitzador/a exposarà les idees clau del tema que centrarà la sessió: "L'afecte i l'autoestima", i intentarà, a través de les expectatives i preocupacions detectades i a partir de preguntes obertes al grup, que els participants aportin quines són les seves inquietuds, quins aspectes els interessen més, els preocupen o que senzillament en voldrien parlar. La mateixa fitxa i la guia serviran com a elements base per ressaltar breument les idees clau.

A fi de tenir un suport en la introducció de la temàtica, la persona dinamitzadora podrà utilitzar una presentació en format ppt: "Respecte i confiança en el triangle d'amor en família", en què es resumeixen les idees clau a treballar en la sessió.

Durant la presentació, la persona dinamitzadora convidarà els assistents a aturar-la per comentar i ampliar, amb anècdotes familiars, les idees que van apareixent. Si el grup no és gaire espontani caldrà que sigui ella qui preguntï, o posi exemples, sobre les bones pràctiques i les dificultats en les famílies sobre els conceptes que van apareixent.

 Activitat 6_L'afecte_Dinàmica de descobriment (15').

Visionat de vídeos (5'). Seguint en l'aprofundiment de la temàtica, el dinamitzador/a convidarà els participants a veure dos anuncis en els quals l'afecte envers els fills i filles és el protagonista.

- **Família i estimar:** *O'Brother*, anunci d'un cotxe familiar (2'22"): http://www.youtube.com/watch?v=JlGvCdrS-SQ&feature=player_embedded
- **Mirada de la mare i fill:** *Tres deseos*, publicitat argentina (0'56"): <http://www.youtube.com/watch?v=lp8N4SDdX7M&feature=related>

Dinàmica grupal (10'). Finalitzat el visionat, el dinamitzador/a demanarà als participants que formin parelles, diferents de les formades en les anteriors activitats, i lliurarà a cada assistent 3 cartolines petites amb una paraula en cadascuna d'elles. Les paraules poden ser:

- respecte, confiança, estimació, felicitat, equivocació, error, persona, amor, pare, mare, fill, filla, sentiments, perdonar, celebrar, vida, generositat, sobreprotecció, autonomia, límits, acceptació, temps, afecte, autoestima, seguretat, compartir, acompanyament, aprenentatge, positiu, família, etc.

Un cop repartides, la persona dinamitzadora convidarà els pares i mares a formar una frase sobre la **transmissió d'afecte** envers els fills i filles, amb les 6 paraules que reuneixin entre els 2 membres de la parella.

Els aspectes importants que han de sorgir són:

- Reflexionar sobre la importància de la interacció afectiva, la demostració explícita d'estimar i la necessitat de les criatures d'afecte i reconeixement personal per fomentar positivament el seu desenvolupament i aprenentatge.
- Reconèixer el respecte i la confiança com a elements bàsics en la transmissió d'afecte.
- Adquirir consciència dels aspectes que en la quotidianitat faciliten o dificulten la transmissió d'afecte als fills i filles.
- Saber la diferència entre afecte i sobreprotecció, confiança i deixar fer, i les seves conseqüències positives i negatives en el desenvolupament de les criatures.

Activitat 7. L'autoestima parental. Plantejament participatiu (15').

Visionat del vídeo (5'). El dinamitzador/a convidarà els participants a veure un petit curtmètrage en el qual unes mares exposen els seus sentiments i experiències responent a la pregunta: "Si poguessis tornar enrere en el temps, abans de tenir el teu primer fill, què et diries a tu mateixa?". Cal tenir en compte que la persona dinamitzadora haurà de traduir *in situ* els cartells que hi apareixen, ja que estan en anglès.

- *Reflections of Motherhood* – "**Reflexions sobre la maternitat**" (durada 3'45"): http://www.youtube.com/watch?v=taDqKWWPDAY&feature=player_embedded

Dinàmica grupal (10'). Finalitzat el visionat del curtmètrage, la persona dinamitzadora podrà iniciar un espai de reflexió en el grup a través de qüestions com:

- *Quantes vegades hem pensat què fariem si tinguéssim el poder de fer que el rellotge tornés enrere?*

Consideracions que pot aportar la persona dinamitzadora:

Són reflexions que, de ben segur, seran familiars a qualsevol pare o mare, i que giren entorn de qüestions molt vinculades amb l'autoestima i la seguretat de les persones en el seu paper de pares o mares:

- que necessitar un descans és normal, que es cometen errors, que es tenen inseguretats, la importància del suport d'altres persones (familiars, amics, altres pares i mares, etc.);
- que no val a comparar-se, que saps què convé als teus fills/es, i que cal ser valents i confiar en un mateix.

- *I a vosaltres, què us hauria anat bé que us diguessin?*

Els aspectes importants que han de sorgir són:

- Reflexionar sobre la necessitat de cultivar l'autoestima i la seguretat parental, i compartir estratègies per aconseguir-ho.
- Reconèixer que la parentalitat és un procés d'aprenentatge, amb encerts i errors, però sempre amb la possibilitat de canviar i millorar les coses.
- Fer emergir diferents experiències i formes de família i pautes educatives per visualitzar que no n'hi ha cap de correcta o incorrecta, que cadascú és un món, ni millor ni pitjor, diferent.

Tancament i/o propostes per a la sessió següent:

Tancament i recordatori (10'). Per acabar la sessió i com a cloenda, la persona dinamitzadora llançarà al grup una pregunta per valorar la sessió. Com que és la primera sessió, la idea serà pensar en una pregunta (no fer-ne una llista) en funció de com ha anat la sessió i dir-la per tal que contesti la gent que així ho desitgi (en aquest tipus de tancaments, on s'ha de parlar sense gaire temps per pensar, es pot provocar incomoditat, per això la participació sempre serà voluntària).

Exemples de preguntes:

- *Amb una paraula, què us emporteu de la sessió d'avui?* (poden sortir paraules com: calma, compartir, tranquil·litat, dubtes...).
- *Durant la sessió hem anat compartint idees, experiències... molt breument, què us sembla que podria ser útil després de la sessió d'avui? Quina us ha semblat més complicada?*
- *Quina idea o estratègia us agradaria tenir més present o utilitzar?*

Per acomiadar-se en aquesta primera sessió, el dinamitzador/a demanarà als participants com s'han trobat en el grup, si els ha interessat, i haurà de manifestar explícitament que s'ha trobat molt bé en el grup (si és així); acomiadar-se del grup en general i tenir una paraula, un toc a l'esquena, una mirada o un somriure per a cadascú.

Cal agrair la participació a totes les persones i recordar la data, l'hora i la temàtica de la sessió següent: Autonomia i autoritat, suggerint als assistents que portin pensades situacions o anècdotes en relació amb aquests temes per poder reflexionar des de les seves realitats. Si cal, endreçar les cadires i fomentar que tothom hi participi. Situar-se a prop de la sortida per acomiadar-se o rebre comentaris d'alguna família. Mostrar-se disponible i no recollir les coses personals fins al final.

Recursos:

Material

- Etiquetes grans i retoladors per posar-hi el nom dels participants (**Activitat 1_S1**).
- Notes adhesives o targetes en blanc per emplenar amb expectatives i preocupacions, i cartolina o paper mural, si s'escau (**Activitat 3_S1**).
- Vídeo de l'**Activitat 4_S1**.
- Presentació ppt: "**Respecte i confiança en el triangle d'amor en família**", si s'escau (**Activitat 5_S1**).
- Vídeos de l'**Activitat 6_S1**.
- 50 targetes o cartolines de 5 x 12 amb còpies de les paraules de l'**Activitat 6_S1**.
- Vídeo de l'**Activitat 7_S1** (cal tenir en compte que es necessitarà traducció *in situ*).
- Fulls en blanc i bolígrafs.
- Equip de projecció i ordinador, pissarra i/o paperògraf.

Espai

- Seients movibles per poder fer grups.

2. Fitxa Sessió 2: “Fills autònoms, no obedients!”

2.1. Contextualització

Descripció:

En la sessió es farà un èmfasi especial en el temps i el procés necessari per **convertir un determinat aprenentatge en un hàbit autònom per part dels infants**: temps, pràctica i estímuls positius perquè l'energia invertida es converteixi en més autonomia.

Es debatrà sobre l'obediència i la por als càstigs *versus* el desenvolupament de fills i filles autònoms; així com s'incidirà juntament amb les famílies en la importància de **l'aprenentatge de les normes**, dels **límits** i dels **riscos** per afavorir l'autonomia i l'autoestima.

Objectius:

- Presentar als pares i mares l'etapa de 6 a 12 anys com un període important per fixar el model de relació familiar i els aprenentatges bàsics.
- Reflexionar amb els pares i mares sobre la diferència entre fer tasques per obediència o per autonomia (iniciativa pròpia).
- Valorar amb els pares i mares la importància que tenen com a models en l'educació dels fills i filles: el COM és tant o més important que el QUÈ.
- Compartir amb els pares i mares la necessitat d'exercir una autoritat parental positiva, i identificar els sentiments que poden dificultar posar-la en pràctica.

Idees clau:

- **Impulsar l'autonomia** dels infants significa propiciar que pensin, facin i decideixin tot allò que està al seu abast, cosa que implica no fer, ni decidir, ni pensar res que puguin fer, pensar i decidir per ells mateixos.
- Per fomentar l'autonomia, cal **reconvertir les ordres en avisos o suggeriments** que permetin als nens i nenes adonar-se de la situació i actuar en conseqüència.
- L'experimentació de les **conseqüències** de les pròpies accions, tant positives com negatives, és la pauta per afavorir que els fills i les filles elaborin el propi criteri i adquireixin estratègies útils per a noves situacions i experiències.
- **L'autoritat** que impulsa l'autonomia i l'autoestima, amb afecte, respecte i confiança, és garantia de creixement personal i de felicitat, present i futura, per a les criatures i, també, per als progenitors.
- En educació, el COM és tant o més important que el QUÈ: **cal parar molta atenció a com es fan les coses**, com s'aprenen, i als **models** que els adults proporcionen a les criatures.
- **En l'exercici de l'autoritat** és important seguir un model coherent, és a dir, que el discurs i l'actuació vagin en la mateixa línia, ja que la incoherència fa molt difícil l'aprenentatge. Per tant, cal tenir molt present que **sempre tenen més pes les accions que les paraules**.
- Per mantenir l'autoritat i els límits tot donant marge d'autonomia, els adults han de mantenir un **autocontrol emocional** per poder seguir allò previst o planificat.

2.2. Desenvolupament

Benvinguda i plantejament inicial:

És important arribar amb prou temps per preparar el material i la sala (cal posar les cadires en cercle perquè tots els participants es puguin veure), i rebre cada família amb una actitud positiva i amable. Recordar-se de cridar pel nom els participants sempre que sigui possible.

Inici (10'). S'iniciarà la sessió donant la benvinguda i preguntant si, arran de la sessió anterior, algú ha pogut posar en pràctica alguna de les estratègies que van anar sorgint o vol compartir algun canvi iniciat. També es recolliran els dubtes o les dificultats que hagin pogut sorgir durant aquest temps.

Dinàmiques durant la sessió:

Les dinàmiques que aquí es proposen són un suggeriment que s'ha d'ajustar i adaptar al grup amb qui s'està treballant, als seus interessos i a la dinàmica pròpia que es generarà durant la sessió.

Activitat 1_Autonomia versus obediència_Dinàmica de descobriment (15').

Visionat del vídeo (1'). La persona dinamitzadora convidarà els participants a visionar un espot publicitari basat en una campanya de prevenció de drogodependències, però que il·lustra perfectament les situacions en les quals els infants i adolescents reben ordres per part dels adults:

- “¿No debería haber aprendido algo más?”, anunci de la campanya de la FAD durant el 2004_“Da poder a tus hijos frente a las drogas” (30’):
http://www.fad.es/Campanas?id_nodo=3&accion=1&campana=38 (Web institucional de la FAD).

<http://www.youtube.com/watch?v=4K4ytEWIP4o> (Canal youtube de la FAD)

Discussió en grup (14'). Per començar a introduir els conceptes de la sessió, el dinamitzador/a llançarà una pregunta al grup de participants:

- Qui desitja tenir fills obedients? Per què?

Un cop recollides algunes aportacions els traslladarà una nova pregunta:

- Qui voldria tenir fills autònoms? Per què?

Els aspectes importants que han de sorgir són:

- Reflexió entorn a l'autonomia versus l'obediència: que els pares i mares es comencin a preguntar si signifiquen el mateix i, si no fos així, quina diferència hi ha.
- Introducció al binomi autonomia-autoritat: si se suposa que l'autoritat serveix per guiar els fills, per què en l'anunci no acaba de funcionar?
- L'actitud del pare i de la mare que es pot intuir en l'anunci: comunicació unilateral, ordres sense explicació i comunicació distant. El paper de la persona dinamitzadora serà, partint de les respostes i els comentaris dels participants, donar algunes pinzellades d'informació per fer emergir els conceptes clau a tractar al llarg de la sessió.

Activitat 2_Introducció a la temàtica_Plantejament participatiu (10').

El dinamitzador/a exposarà les idees clau del tema que centrarà la sessió, “**Autonomia i autoritat**”, partint de les aportacions de l'activitat anterior i preguntant als participants quins aspectes els interessin més, els preocupen o senzillament voldrien parlar-ne, i proposarà una dinàmica grupal. La mateixa fitxa i la guia serviran com a elements base per ressaltar breument les idees clau.

Activitat 3_Binomi autonomia-autoritat_Anàlisi de cas (35').

Anàlisi en petit comitè (10'). La persona dinamitzadora demanarà als participants que formin grups de 3 o 4 persones i els repartirà un full en el qual s'exposa una situació per analitzar (vegeu el material didàctic **Activitat 3_S2 per comentar**). Dins del grup s'escull algú que llegeixi la situació i entre tots hauran de pensar i respondre a les qüestions que es planteja la protagonista del cas a analitzar i debatre. Durant aquesta estona el dinamitzador/a es passejarà pels diversos grups escoltant, matisant o responent a dubtes o consultes.

Resolució en grup gran (20'). El dinamitzador/a demanarà als participants que es reagrupin en un grup gran i comparteixin, a través d'un representant i de forma resumida, les propostes per a la resolució de la situació plantejada en el cas.

Paral·lelament, la persona dinamitzadora haurà d'anar recollint a la pissarra, el paperògraf o l'ordinador amb canó de projecció, els diferents conceptes clau, tot fent un èmfasi especial en aquelles estratègies vinculades al binomi autonomia-autoritat que els pares i mares hagin identificat i posat en joc en les reflexions i la resolució del cas: foment de l'autonomia i la responsabilitat personal, premis i càstigs *versus* experimentació de conseqüències.

Els aspectes importants que han de sorgir són:

- Els aspectes bàsics que influencien en el foment de l'autonomia dels fills i filles:
 - Temps, oportunitats, confiança, opcions i acceptació dels errors. Requereix un esforç continuat i motivació positiva.
 - Disminució d'ordres i augment de suggeriments: el llenguatge és important. No sols cal aprendre les habilitats, sinó que el més important és afavorir la iniciativa dels fills i filles confiant en la seva voluntat per fer les coses bé i per ells mateixos.
- La interrelació existent entre els dos conceptes: la importància de fomentar l'autonomia i la iniciativa en els fills i filles per a un bon desenvolupament i autoestima positiva, i la necessitat d'uns referents que els transmetin seguretat i confiança per al seu aprenentatge, que els marquin el context i les normes a partir de les quals poden "mourer's".
- L'experimentació de conseqüències positives i negatives de les accions com a eina alternativa als càstigs i premis, i com a font d'aprenentatge de la responsabilitat personal. Recerca de motivacions intrínseques que ajudin a interioritzar hàbits i conductes positives.

Replantejament (5'). Per finalitzar l'activitat i com a resum, el dinamitzador/a tornarà a plantejar al grup la pregunta del vídeo introductori: "Què hauria d'haver après el nen de l'anunci?" i, si el temps ho permet, tornarà a reproduir l'anunci, aturant-lo a cada escena, i demanarà als participants que proposin suggeriments alternatius, **fomentadors d'autonomia i responsabilitat**, a les ordres que successivament han de ser obeïdes pel protagonista.

Activitat 4_Més atenció al COM!_Dinàmica de descobriment (30').

Introduir la dinàmica (5'). El visionat d'un esquetx còmic serà la porta d'entrada que el dinamitzador/a utilitzarà per introduir la idea clau: en educació, el COM és tant o més important que el QUÈ:

- "Tarjetas (els diners i les tasques domèstiques)" (2'16"):
<http://www.youtube.com/watch?v=9Jk7ziQh4jk>

Discussió en petit comitè (10'). La persona dinamitzadora demanarà als participants que formin grups de 3 o 4 persones, si pot ser diferents dels que s'hagin format amb anterioritat. Cada grup ha de pensar, comentar i escriure en 3 targetes 3 aspectes en relació amb:

- Quins AVANTATGES, quins INCONVENIENTS i quines ALTERNATIVES proposaríeu a l'estratègia d'algunes famílies de "pagar" o "premiar" per fer algunes tasques de col·laboració domèstica o quan els fills demostrin mantenir una conducta determinada que els pares i mares creuen convenient? Caldrà remarcar als pares i mares que podria ser molt interessant aportar experiències i situacions pròpies per fonamentar les seves reflexions i propostes, o bé per compartir i buscar alternatives. Durant aquesta estona el dinamitzador/a es passejarà pels diversos grups escoltant, matisant o responent a dubtes o consultes, i dibuixarà en una pissarra, paperògraf o en un ordinador amb canó de projecció les tres columnes en les quals introduirà les informacions: una per a les **activitats**, l'altra per a les **dificultats**, i la tercera per a les **alternatives**.

Resolució en grup gran (15'). La persona dinamitzadora demanarà als participants que es reagrugin en un grup gran i, a través d'un representant, llegeixin les seves reflexions i propostes que anirà col·locant en la columna corresponent.

La persona dinamitzadora haurà de guiar el diàleg i posar un èmfasi especial en la importància d'analitzar les estratègies que s'utilitzen per fomentar la responsabilitat, valorant si són o no les adequades per a aquest objectiu i si fomenten la motivació intrínseca (conseqüències) o extrínseca (premis i càstigs). El dinamitzador/a haurà de motivar els pares i mares a aportar experiències i situacions pròpies per fonamentar les seves reflexions.

Els aspectes importants que han de sorgir són:

- L'experimentació de conseqüències positives i negatives de les accions com a eina alternativa als càstigs i premis, i com a font d'aprenentatge de la responsabilitat personal.
- La recerca de motivacions intrínseques que ajudin a interioritzar hàbits i conductes positives: transmetre respecte i confiança en les capacitats i voluntat dels fills i filles.
- Els premis i càstigs distreuen de l'acció a aprendre, creen relacions de dependència i addicció, i indueixen a un model de conducta interessat i venjatiu.
- La posada en evidència la necessitat de plantejar el COM es vol ensenyar el QUÈ: el mitjà pot desdibuixar completament l'objectiu, què volem educar; i alhora el paper dels pares i mares com a model en l'educació dels fills i filles.
- Les estratègies i dificultats per afavorir l'exercici d'una autoritat positiva per part dels pares i mares: autoestima i confiança parental, afecte i comprensió, comunicació assertiva, coherència, constància, fermesa i flexibilitat.

 Activitat 5_ Escollir tema sessió 6a (10')

La persona dinamitzadora recordarà els temes a escollir i demanarà una votació de preferències per escollir la temàtica monogràfica de l'última sessió d'entre:

- Jugant s'aprèn a viure (el joc com a eina educativa).
- La prevenció de les relacions abusives.
- Afavorir la responsabilitat dels infants o sobreprotegir-los.
- Alimentació saludable i mites alimentaris (prevenció dels trastorns del comportament alimentari).
- Noves tecnologies (la seguretat a Internet).

 Tancament i/o propostes per a la sessió següent:

Tancament (10'). Es proposarà acabar la sessió compartint alguna idea, propòsit de millora, canvi o consolidació. Si cal es podrà fer una **pregunta oberta**: "Què destacaríeu del que s'ha dit avui?", o bé es demanarà que cadascú (sense forçar) amb una paraula o frase curta digui amb què es queda de les dues sessions dedicades a les relacions entre pares i fills. Si encara hi ha persones que no volen participar en aquests moments de tancament, s'ha de respectar i, per tant, deixar que siguin moments més lliures i no anar demandant respostes a tots els participants.

Per acomiadar-se: cal agrair la participació a totes les persones i recordar la data, l'hora i la temàtica de la sessió següent: **Superació dels conflictes: assertivitat i capacitat d'escolta**. Si cal, endreçar les cadires i fomentar que tothom hi participi. Situar-se a prop de la sortida per acomiadar-se o rebre comentaris d'alguna família. Mostrar-se disponible i no recollir les coses personals fins al final.

 Recursos:**Material**

- Etiquetes grans i retoladors per posar-hi el nom dels participants.
- Vídeo de l'**Activitat 1_S2**.
- Fotocòpies del cas a analitzar de l'**Activitat 3_S2**.
- Guia de fonaments i reflexions per al dinamitzador/a de l'**Activitat 3_S2**.
- Vídeo de l'**Activitat 4_S2**.
- Targetes en blanc per a l'**Activitat 4_S2**.
- Fulls en blanc i bolígrafs.
- Equip de projecció i ordinador, pissarra o paperògraf.

Espai

- Seients movibles per poder fer grups.

Material didàctic:**Activitat 3_ sessió 2 per comentar.****No endreça la roba d'esport i, llavors, no hi vol anar perquè no té l'equip.**

"Cada dia tenim el mateix debat: endreçar les coses. El material i els objectes personals no els endreça de seguida i, llavors, se'n descuida i els deixa en un racó de la seva habitació.

Un exemple és la roba i les sabates d'esport: està clar que la roba de la bossa d'esport s'ha de buidar i rentar, i les sabates s'han d'endreçar. Si no ho faig jo, quan ha de preparar la bossa no té l'equip i llavors no vol anar a fer esport. Finalment, acabo evitant el problema fent-ho jo i li torno a dir cada setmana que serà l'última".

- Per què no em fa cas? Per què s'han de recordar tantes vegades les obligacions?
- O encara no ho ha de fer? Quan ha de començar?
- L'haig de castigar?

Reflexions i alternatives de resolució: **Activitat 3_ sessió 2** per al dinamitzador/la.**No endreça la roba d'esport i, llavors, no hi vol anar perquè no té l'equip.**

"Cada dia tenim el mateix debat: endreçar les coses. El material i els objectes personals no els endreça de seguida i, llavors, se'n descuida i els deixa en un racó de la seva habitació.

Un exemple és la roba i les sabates d'esport: està clar que la roba de la bossa d'esport s'ha de buidar i rentar, i les sabates s'han d'endreçar. Si no ho faig jo, quan ha de preparar la bossa no té l'equip i llavors no vol anar a fer esport. Finalment, acabo evitant el problema fent-ho jo i li torno a dir cada setmana que serà l'última".

- Per què no em fa cas? Per què s'han de recordar tantes vegades les obligacions?
- O encara no ho ha de fer? Quan ha de començar?
- L'haig de castigar?

Reflexions i alternatives de resolució:

- *Per què no em fa cas? Per què s'han de recordar tantes vegades les obligacions?*
Per fomentar l'autonomia i la responsabilitat en els fills i filles, els pares i mares han de posar en pràctica una sèrie de pautes clares i raonades que marquin els límits i les normes per les quals s'ha de regir la conducta dels nens i nenes, i actuar-hi en conseqüència amb **coherència, constància, energia i fermesa**.

Un cop s'ha establert una norma i una responsabilitat, els pares i mares han de confiar en la capacitat del seu fill i filla, i no han de tornar a fer la tasca encomanada, ja que serà difícil que es faci cas als progenitors que no assumeixen el seu paper de guia ni demostren confiança en la capacitat dels fills i filles de voler fer bé les coses.

- *O encara no ho ha de fer? Quan ha de començar?*
Entre els 6 i els 12 anys els nens i nenes són perfectament capaços d'assumir responsabilitats personals vinculades amb la higiene i l'ordre personal i de la casa. A més, cal tenir en compte que aquesta etapa vital és clau per al treball dels hàbits.

• *L'haig de castigar?*

Educar els nostres fills i filles perquè esdevinguin persones responsables, tant de les seves coses com de les dels altres, requereix una autoritat que assenyali els límits i les normes, però que en permeti l'exercici autònom. A fi que les nostres filles i fills es facin responsables, cal confiar-hi i anar deixant progressivament el control en ells mateixos, que seran els qui experimentaran la satisfacció de fer bé les coses o el malestar de no fer-les, o fer-les malament i haver de reparar els danys (si poden i si n'hi ha hagut). Els progenitors, amb el nostre acompanyament, hem d'ajudar a fer-los conscients d'aquests sentiments o emocions.

En la situació, l'objectiu és que es responsabilitzi de les pròpies coses, per tant, s'ha de reforçar el seu compromís en l'activitat esportiva i en la cura, l'ordre i la preparació del material necessari.

Primer pas:

Deixar-li una nota damunt la bossa d'esport en què posi una frase positiva que li recordi que ha de treure la roba i les sabates per poder netejar-les i que estiguin llestes el proper dia d'esport: "Socors! Som les vambes, que no aguantem més la pudor de roba suada d'aquí dins! Salva'ns!".

Quan pregunti per la nota, cal explicar-li que a partir d'aquest moment no se li tornarà a recordar que ha de posar la roba bruta per rentar, però si vol durant uns dies se li deixarà el cartell.

Segon pas:

Si després d'uns dies el nen torna a evadir la seva responsabilitat de posar la roba bruta per rentar, la mare li recordarà la responsabilitat establerta i li explicarà que la propera vegada haurà de trucar al centre i comunicar a l'entrenador que no hi anirà perquè no té roba per fer esport, ja que no s'ha responsabilitzat de la seva cura. El dia que torni a oblidar-se de la roba, i sempre que no es tracti d'un oblit esporàdic, caldrà acompanyar-lo perquè n'assumeixi les conseqüències.

Altres exemples en el llibre:

Faber, A. i Mazlish, E. (1997) *Cómo hablar para que tus hijos escuchen i como escuchar para que tus hijos te hablen*. Editorial Medici.

3. Fitxa Sessió 3: “Conflictes i responsabilitats”

3.1. Contextualització

Descripció:

Com a models, pares i mares són els responsables d'escollir i portar a terme l'**estil comunicatiu** que vulguin transmetre als seus fills i filles, tant en la interacció en la convivència familiar com en les relacions en general.

La temàtica de la sessió recaurà a revisar quines **habilitats**, basades en el respecte i l'estima vers l'altre, poden afavorir un estil de comunicació assertiva entre pares i mares i fills i filles: **l'escolta activa**, **l'empatia**, etc.

Objectius:

- Valorar la comunicació que els pares i mares estableixen amb els seus fills i filles com un factor educatiu determinant en l'educació emocional i en l'exercici de responsabilitats.
- Reflexionar amb els pares i mares sobre la importància dels models parentals a l'hora de transmetre conductes d'escolta activa, empatia i assertivitat com a elements a posar en pràctica per a la resolució de conflictes.
- Compartir estratègies per desenvolupar una conducta assertiva en la relació dels pares i mares amb els seus fills i filles.

Idees clau:

- En l'**estil comunicatiu**, els pares tenen una poderosa eina educativa. Si es pretén que els infants es comuniquin d'una forma respectuosa, afectiva i efectiva, els pares i mares els han de donar pautes, han de fer de model i, quan calgui, corregir-los.
- L'**assertivitat** comporta el respecte, l'estimació, l'autoritat i la comprensió empàtica de l'altre, i la comunicació assertiva implica l'expressió directa dels propis sentiments, necessitats o opinions sense amenaçar o castigar els altres.
- **El missatge bàsic de l'assertió és:** “Això és el que jo penso. Això és el que jo sento. Així és com jo veig la situació”. Amb aquest esquema bàsic de continguts, el pare o mare expressen qui són, com se senten i què volen.
- La conducta assertiva en una situació no té sempre com a resultat l'absència de conflicte entre les dues parts. **L'absència total de conflicte és pràcticament impossible** en qualsevol àmbit de la vida de les persones, i la família no n'és l'excepció.
- La comunicació assertiva comporta una sèrie d'**habilitats**: l'escolta activa, l'empatia, el saber fer elogis i emetre crítiques, ajudar a pensar, saber fer les preguntes adequades, manifestar-se amb “missatges-jo”, i el fet d'aplicar sentit de l'humor a les situacions. Totes aquestes habilitats es basen en el respecte i l'estima vers l'altre i en el principi educatiu que les criatures s'eduquen millor a partir de missatges positius.
- Les actituds comunicatives basades en **estils violents o passius** són molt poc o gens efectives i, a més, lesionen les relacions entre pares i fills.

3.2. Desenvolupament

Benvinguda i plantejament inicial:

És important arribar amb prou temps per preparar el material i la sala (cal col·locar les cadires en cercle perquè tots els participants es puguin veure), i rebre cada família amb una actitud positiva i amable. Recordar-se de cridar pel nom els participants sempre que sigui possible.

Inici (10'). S'iniciarà la sessió donant la benvinguda i preguntant si, arran de les anteriors sessions, algú ha pogut posar en pràctica alguna de les estratègies que van anar sorgint o vol compartir algun canvi iniciat. També es recolliran els dubtes o les dificultats que hagin pogut sorgir durant aquest temps.

Dinàmiques durant la sessió:

Les dinàmiques que aquí es proposen són un suggeriment que s'ha d'ajustar i adaptar al grup amb qui s'està treballant, als seus interessos i a la dinàmica pròpia que es generarà durant la sessió.

Activitat 1_La comunicació_Mètode vivencial (20').

A fi d'introduir la temàtica de la sessió, el dinamitzador/a proposarà fer una petita activitat en la qual hauran de "representar" 3 situacions formant 3 parelles, una parella nova en cada situació:

- **Primera ronda (3')**: un membre de la parella explicarà a l'altre alguna activitat que va realitzar durant el dia d'ahir; l'altre membre, tot i seure al seu davant, ha d'intentar estar pendent de la conversa de la parella més propera, encara que dissimuladament.
- **Segona ronda (3')**: els dos membres de la parella han de comentar alguna cosa que tinguin en comú: una sèrie de televisió que segueixin, un partit de futbol que hagin vist, etc. Ara bé, s'ho hauran d'explicar asseguts un d'esquena a l'altre.
- **Tercera ronda (3')**: els dos membres de la parella han d'explicar-se l'última pel·lícula que han vist. Ara bé, s'ho hauran d'explicar un assegut a la cadira i l'altre dret, intercanviant-se la posició.

Reflexió en grup gran (11'). La persona dinamitzadora iniciarà una petita posada en comú sobre les sensacions viscudes. Per fer-ho plantejarà dues preguntes:

- Com us heu sentit?
- Quins aspectes relacionats amb la comunicació podríeu identificar en l'activitat?

Els aspectes importants que han de sorgir són:

L'objectiu és introduir el concepte de comunicació més enllà del fet de parlar o d'explicar coses, i comprendre que el fet que l'interlocutor no mantingui una escolta activa ni es trobi en un mateix pla dificulta la comunicació.

- Tenir en compte que amb la comunicació es transmet molt més del que es diu.
- Destacar la importància dels elements que podem controlar per facilitar o dificultar la comunicació entre persones.

Activitat 2_Introducció a la temàtica_Plantejament participatiu (10').

El dinamitzador/a exposarà les idees clau del tema que centrarà la sessió, "**Superació dels conflictes: assertivitat i capacitat d'escolta activa**", i preguntarà als participants quins aspectes els interessin més, els preocupen o senzillament voldrien parlar-ne. La mateixa fitxa i la guia serviran com a elements base per ressaltar breument les idees clau que ajudin a centrar el marc de la temàtica a treballar.

Per motivar la participació i donar un suport visual posant en imatges aspectes relatius a l'escolta activa i als elements indispensables per poder establir una comunicació afectiva i efectiva, el dinamitzador/a podrà utilitzar els recursos següents:

- *Entenem el que ens diuen o pregunten?*
Castor o pastor (1'02"): <http://www.youtube.com/watch?v=dI41B4NYfyl>.
- *Els preguntem quan ens expliquen coses o sol·liciten alguna informació?*
¿Qué es el sexo? (0'30"): <http://www.youtube.com/watch?v=-aNGkEdazlo>.
- *Com transmetem confiança i seguretat en comunicació amb els nostres fills i filles?*
La mare que ajuda el fill adolescent (0'32"): http://www.youtube.com/watch?v=dL_5G5vU98M.

Els aspectes importants que han de sorgir són:

És molt important poder exposar, amb la participació dels pares i mares, les idees següents:

- L'estil de comunicació que els adults estableixen amb els fills i filles és tant o més determinant en l'educació que els hàbits o costums familiars. En l'estil comunicatiu els pares i mares tenen una poderosa eina educativa.
- La comunicació sempre comença per l'escolta, i s'ha de basar en l'empatia i el respecte.

 Activitat 3_Estils de comunicació_Anàlisi de cas (45').

Representació (10'). La persona dinamitzadora sol·licitarà la participació de dos voluntaris/àries per a la lectura d'una situació que explica una conversa entre una mare i una filla (vegeu el material didàctic **Activitat 3a_S3**). Finalitzada la lectura, la persona dinamitzadora iniciarà un petit espai per reflexionar sobre la comunicació que s'estableix entre mare i filla en la situació representada, motivant l'aportació d'experiències pròpies per part dels participants.

Els aspectes importants que han de sorgir són:

- L'escolta, l'empatia i l'absència d'una actitud allisonadora permeten que s'estableixi una veritable comunicació entre mare i filla.
- La conversa, de mica en mica, va conduint l'atenció de la nena cap a la mestra.
- La mare no pren partit, i les seves intervencions van encaminades a projectar "llum" sobre la situació. Això permet que la Isabel pugui veure-la des d'una altra perspectiva, que li proporciona una millor comprensió de la situació viscuda.

Treball en petit comitè (10'). El dinamitzador/a organitzarà grups de 5 persones. A cada grup se li dóna un full (diferent per a cada grup) en el qual s'exposa una situació per analitzar (vegeu el material didàctic **Activitat 3b_S3 per comentar**). Dins del grup s'escull algú que llegeixi la situació i entre tots hauran de pensar i respondre a la qüestió que s'hi planteja. **Cada situació tindrà tres possibles resolucions:** una inhibida, una violenta i una assertiva, de les quals s'haurà d'escollir la més adequada en relació amb la comunicació.

Durant aquesta estona el dinamitzador o la dinamitzadora es passejarà pels diversos grups escoltant, matisant o responent a dubtes o consultes.

Gran grup (25'). Acabada la primera part, el dinamitzador/a convidarà a refer el gran grup i compartir el treball de les situacions. Cada grup, a través d'un representant, farà una lectura de la situació i les respostes possibles, i explicarà quina ha estat l'opció escollida i per què. **L'objectiu** de la persona dinamitzadora serà, partint de les aportacions fetes, dirigir el diàleg i la reflexió per fer aflorar i compartir aspectes clau en relació amb la comunicació assertiva i els seus elements.

Els aspectes importants que han de sorgir són:

- L'assertivitat comporta el respecte, l'estimació, l'autoritat i la comprensió empàtica de l'altre.
- La comunicació assertiva implica l'expressió directa dels propis sentiments, necessitats o opinions sense amenaçar o castigar els altres.
- El missatge bàsic de l'assertió és: "**Això és el que jo penso. Això és el que jo sento. Així és com jo veig la situació**". Amb aquest esquema el pare o la mare expressen qui són, com se senten i què volen sense dominar o degradar el fill o filla: respectant-lo. Així, s'observen dues classes de respecte en l'assertió: cap a un mateix i cap a l'altre.
- **L'objectiu de l'assertió** és mantenir sempre oberta la comunicació, tenir i aconseguir respecte i deixar obert el camí per al compromís quan s'enfrontin les necessitats i idees de pares i fills. A través de la comunicació oberta, franca i respectuosa dins la família es pot arribar a l'entesa, als acords i als pactes.
- La conducta assertiva en una situació no té sempre com a resultat l'absència de conflicte entre les dues parts.
- **L'estil agressiu i inhibidor** són dues cares de la mateixa moneda, ja que no és la persona del pare o de la mare la que pren les regnes de la situació, sinó els sentiments o la mateixa situació que els deixen sense control.

 Activitat 4_Estils de comunicació_Representació (25').

Per revisar els conceptes treballats en les sessions al voltant de l'autonomia, l'autoritat i la comunicació assertiva, el dinamitzador/a demanarà la participació de dos voluntaris per representar una història sobre la resolució d'un conflicte entre una mare i un fill a l'hora de fer deures (vegeu el material didàctic **Activitat 4_S3 per representar**). **L'objectiu** d'aquesta representació serà possibilitar que la persona dinamitzadora matisi conceptes i aprofundeixi en les pautes a establir en una comunicació assertiva a l'hora de **resoldre un conflicte**.

Tancament i/o propostes per a la sessió següent:

Tancament (10').

A. Es proposarà acabar la sessió compartint alguna idea, propòsit de millora, canvi o consolidació. Si cal es podrà fer una pregunta oberta: "Què destacaríeu del que s'ha dit avui?"; "Quina idea voleu tenir present i quin repte us proposeu?".

B. Atès que en el tema sobre comunicació assertiva pot passar que després de veure "com hauria de ser" i reflexionar sobre "com ho estem fent" es percebi que la distància és molt gran, el resultat pot ser el descoratjament. Si el dinamitzador/a percep aquesta sensació, podrà utilitzar el vídeo següent per animar i fer veure que no hi ha tasques impossibles, que cal deixar-se d'actituds derrotistes i posar-s'hi.

Col·laborar _Nens i tronc caigut (durada 2'07") - <http://www.youtube.com/watch?v=G3ptcUxHbBc>

Per acomiadar-se: cal agrair la participació a totes les persones i recordar la data, l'hora i la temàtica de la sessió següent: rols i responsabilitats familiars. Si cal, endreçar les cadires i fomentar que tothom hi participi, i situar-se a prop de la sortida per acomiadar-se o rebre comentaris d'alguna família. Cal mostrar-se disponible i no recollir les coses personals fins al final.

Recursos:

Material

- Etiquetes grans i retoladors per posar-hi el nom dels participants.
- Vídeos de l'**Activitat 2_S3**.
- Fotocòpia per a la representació de l'**Activitat 3a_S3**.
- Fotocòpies de les situacions a comentar de l'**Activitat 3b_S3**.
- Guia de fonaments i reflexions per al dinamitzador/a de l'**Activitat 3b_S3**.
- Fotocòpia de la representació de l'**Activitat 4_S3**.
- Vídeo de l'activitat de tancament.
- Fulls en blanc i bolígrafs.
- Equip de projecció i ordinador, pissarra o paperògraf.

Espai

- Seients movibles per poder fer grups.

Material didàctic:

Activitat 3a_S3 per llegir.

A l'escola m'han castigat!

"La Isabel torna de l'escola malhumorada i diu a la mare:

—Avui m'han castigat sense pati i no és just, perquè jo no he fet res.
 —Vaja, ja veig que no ha estat un bon dia per a tu —comenta la mare.
 —Fatal! I la mestra és una imbècil, sempre m'ho carrega tot a mi!
 —I tu estàs molt enfadada i ho entenc, les injustícies fan molta ràbia —diu la mare—. Però saps què penso? Que fer de mestra deu ser molt difícil, tants alumnes, tots diferents i havent de vetllar per l'ordre per poder treballar... Tu com ho veus?
 —Doncs que no s'hi posi, de mestra, si no en sap —diu la Isabel amb un to més calmat.
 —Però si només poden fer de mestres persones que no s'equivoquin mai, em sembla que ens quedàrem sense, no creus?
 —Uf! —sospira la Isabel.
 —I doncs, què ha passat que fes enfadar tant la mestra i et castigues?
 —És que estàvem fent molt de xivarri i no se sentia el que deia... Em sembla que s'ho estava passant molt malament..."

 Activitat 3b_S3 per comentar.**Situació 1:**

En Martí fa estona que està jugant a la seva habitació, i la mare ja l'ha cridat un parell de vegades perquè reculli i se'n vagi a la dutxa. Finalment la mare entra a l'habitació i diu:

- A. Que estàs sord? Fa una hora que t'estic cridant! Au, va, recull i a la dutxa. I que no t'ho hagi de tornar a dir!
- B. Mira que bé! Tu jugant i jo esperant-te a la dutxa...
- C. T'he cridat per anar a la dutxa i no m'has fet cas. Això em fa enfadar, Martí. Ara recull i mentre et dutxes pensem com fer-ho perquè no t'hagi d'avisar tantes vegades. Vinga, a la dutxa!

Anàlisi i fonaments de l'opció escollida.**Situació 2:**

La Laia i en Roc s'estan barallant a crits pel comandament de la tele. El seu pare, que els sent, hi intervé dient:

- A. Porteu el comandament cap aquí! S'ha acabat la tele! I cada un castigat a la seva habitació! Sempre esteu com gat i gos!
- B. Veig que costa posar-se d'acord pel comandament, oi? No és cosa fàcil! Però d'aquí a barallar-se amb aquestes paraules que estàveu fent servir... A casa no vull sentir-ho més, tot això. En podem parlar civilitzadament.
- C. Quan està a punt d'entrar a la sala, s'hi repensa i fa mitja volta: “ja s'ho arreglaran entre ells, que jo estic prou cansat!”, pensa per dins.

Anàlisi i fonaments de l'opció escollida.**Situació 3:**

La mare d'en Quim i el nen estan parlant d'un incident que ha passat al parc.
Quim: Aquell nen és idiota. Tota l'estona m'estava molestant i no em deixava pujar al castell!
Mare:

- A. Sí, fill, sí, hi ha nens ben idiotes. Anem a casa que estarem més tranquils.

- B. I tu què, eh? Tu no t'has quedat curt donant-li una empenta des d'allà dalt! No se't pot portar enlloc! Sempre estàs ficant-te en problemes. La seva mare una mica més i em denuncia als mossos!
- C. Mira, ara estic massa enfadada amb tu (i amb aquell nen). En parlarem quan siguem a casa. No m'ha agradat gens ni el que has fet tu ni el que ha fet ell. Anem!

Anàlisi i fonaments de l'opció escollida.**Situació 4:**

La Rita fa estona que hauria d'haver parat la taula per sopar. El seu pare, que ja li ha recordat la seva obligació, ara ja té el sopar enllestit i la nena va contestant “Ja vaaaaa...” des de la seva habitació:

- A. Para ell la taula mentre va recitant per dins seu: “No hi ha manera, amb la Rita no funciona res! Ja t'hi pots desesperar, no hi ha manera!”.
- B. Rita! Si no està la taula parada en un minut et quedes una setmana sense tele! Què t'has cregut?! Ja vaig prou cansat jo per haver d'estar esperant que a la nena li vingui bé!
- C. Rita, prou de “ja va”! Em fa enfadar molt que no facis la teva feina quan toca. No vull que ho tornis a dir més, això, en aquest to! I ara vine a la cuina a parar taula immediatament.

Anàlisi i fonaments de l'opció escollida.**Situació 5:**

A la Marina (7 anys) li costa molt menjar. Després de sopar “molt malament” reclama un flam per postres amb una cantarella i picant a la taula. La mare, que està ben cansada, li diu:

- A. Ni flam, ni res de res! A dormir sense postres! NO estic per flams jo ara! Si has estat més d'una hora! Castigada!
- B. Un flam, bonica? I no preferiries una poma? I si te la tallo jo a trossets? I si et faig un suc de taronja? El pediatra diu que et convé la fruita.
- C. Maca, la cantarella! Jo em sé aquesta altra: (i s'inventa una cançoneta sobre la fruita). Té: mitja te la menges com tu vulguis i l'altra meitat te la faig a tallets.

Anàlisi i fonaments de l'opció escollida.

 Activitat 3b_ S3 per al dinamitzador/la.

Solucions de les situacions: (indicacions per als dinamitzadors/ores)

	Inhibit	Agressiu	Assertiu
Situació 1	B	A	C
Situació 2	C	A	B
Situació 3	A	B	C
Situació 4	A	B	C
Situació 5	B	A	C

 Activitat 4_ S3 per representar.**Cas 1:**

En Pere, de 10 anys, tenia el costum de fer els deures amb el televisor engegat i passava molt temps sense concentrar-se. La seva mare es va adonar que això el perjudicava i va voler corregir-lo.

- Mare (entra a la sala on en Pere està fent els deures i apaga la tele): Pere, quan facis els deures apaga la tele perquè si està engegada no et pots concentrar.
- Pere (cridant i aixecant-se precipitadament de la cadira): No apaguis la tele que estic veient aquesta pel·lícula!
- Mare: Fins que no acabis els deures no pots engegar-la. Asseu-te i fes els deures. (La mare surt de la sala.)
- Pere (enfadat i gairebé plorant): *Jolin!* Ara ja no sé com acaba la pel·lícula!

Aplicant elements de la comunicació assertiva i l'autoritat:

En Pere, de 10 anys, tenia el costum de fer els deures amb el televisor engegat i passava molt temps sense concentrar-se. La seva mare es va adonar que això el perjudicava i va voler corregir-lo.

- Mare (entra a la sala on en Pere està fent els deures i s'asseu tranquil·lament al seu costat): Pere, quan fas els deures amb la tele engegada no et concentres bé i tardes molt temps a acabar-los. És millor que l'apaguis mentre els fas, i quan acabis podràs veure-la una estona (**establiment de normes i límits**).
- Pere: No vull apagar la tele. Estic veient els dibuixos.
- Mare: Ja sé que no vols apagar-la perquè t'agrada el que estàs veient (**escolta activa**), però és millor que facis primer els deures i després vegis la tele (**normes**). Farem el següent, a partir d'ara: et posaràs a fer els deures durant una hora i si els acabes podràs veure després el que t'agradi durant mitja hora o una mica més (**límits**). (Una hora com a molt és el que estima la mare que pot trigar el nen a fer els deures.)
- Pere: *Jolin*, no!
- Mare: Pere, això és el millor per tal que no se't faci etern fer els deures i puguis veure després a gust el que vulguis. Apaga la tele i quan acabis torna a engegar-la.
- Pere (enfadat): No, jo vull la tele!
- Mare: D'acord, Pere, si et poses així tens dues opcions (**establiment de conseqüències**):
 - 1. Una, apagar la tele ara i tornar a engegar-la d'aquí a una hora quan jo vegi que acabes, i
 - 2. Dues, apagar la tele ara i no tornar a engegar-la en tota la tarda si no acabes els deures d'aquí a una hora. Tria la que et sembli millor.

A en Pere no li agrada aquesta proposta, però la seva mare insisteix, i a poc a poc el nen aprèn que per veure la televisió ha d'assumir abans la seva responsabilitat d'estudiar i fer bé les tasques.

4. Fitxa Sessió 4: “Tal faràs, tal educaràs”

4.1. Contextualització

Descripció:

Sessió centrada en com **els valors i les actituds dels fills i filles** difícilment s'assoleixen des d'una activitat aïllada o de comportaments individuals, sinó que els pares i les mares actuen sempre com a models en la seva adquisició (**La família és la matriu dels valors de les persones**).

Es treballaran pautes sobre com prendre consciència, per part de les famílies, que el que es fa en el dia a dia educa, i que cal conèixer les responsabilitats parentals que comporta el creixement dels fills i filles en aquesta franja d'edat.

Objectius:

- Reconèixer, amb els pares i mares, que el que fem en el dia a dia educa més que el que diem, i que el que s'aprèn, quotidianament, en contextos d'estimació i felicitat queda “gravat al disc dur” dels nens i nenes.
- Adonar-se, prendre consciència de quins són els “valors reals” de cada família i quin és el model que es transmet als fills i filles.
- Valorar els valors apresos o rebuts en l'entorn familiar, escolar, professional i adonar-se del procés personal pel qual alguns valors han anat canviant al llarg de la nostra vida.

Idees clau:

- La família és un entorn poderós d'educació en valors.
- **La responsabilitat i la participació** en la convivència i en les tasques domèstiques són valors i aprenentatges valuosos que només es poden fer en el si de la família.
- **Els pares i mares han de planificar i revisar, a mesura que convingui, les exigències, les pautes de relació i col·laboració dels fills i filles** en el manteniment del funcionament quotidià i de la bona convivència domèstica.
- **Durant l'etapa de 6-12 anys**, la responsabilitat de **crear i mantenir un bon clima de convivència** canvia, de ser exclusiva dels adults durant la primera infància dels fills i filles, a ser cada cop més compartida amb els infants, en la mesura que **se'ls pot implicar en aquesta responsabilitat**.
- **El que els pares i les mares fan a casa, i la manera d'expressar com ho viuen, és clau per a l'educació dels fills i filles**. Per tant, els pares han de ser conscients que són responsables de fomentar també aquests aprenentatges quotidians, amb el “modelatge” que es fa en el dia a dia i amb les formes d'expressar-ho davant dels infants.
- La transmissió d'un sistema de valors en els fills i filles mitjançant les tasques i les responsabilitats domèstiques compartides, ha de tenir en compte la **perspectiva de gènere**. Els pares i les mares han d'actuar en coherència amb allò que desitgen transmetre als seus fills i filles, coresponsabilitzant-se de les activitats quotidianes, perquè els infants **no aprenguin rols estereotipats**.

4.2. Desenvolupament

Benvinguda i plantejament inicial:

És important arribar amb prou temps per preparar el material i la sala (cal col·locar les cadires en cercle perquè tots els participants es puguin veure), i rebre cada família amb una actitud positiva i amable. Recordar-se de cridar pel nom els participants sempre que sigui possible.

Inici (10'). S'iniciarà la sessió donant la benvinguda i preguntant si, arran de l'anterior sessió, algú ha pogut posar en pràctica alguna de les estratègies que van anar sorgint o vol compartir algun canvi iniciat. També es recolliran els dubtes o les dificultats que hagin pogut sorgir durant aquest temps. L'estona variarà en funció de la participació de les famílies.

Dinàmiques durant la sessió:

Les dinàmiques que aquí es proposen són un suggeriment que s'ha d'ajustar i adaptar al grup amb qui s'està treballant, als seus interessos i a la dinàmica pròpia que es generarà durant la sessió.

Activitat 1_Som models! _Dinàmica de descobriment (20').

Introducció i visionat (5'). El dinamitzador/a convidarà els participants a visionar un espot publicitari basat en una campanya de protecció a la infància, però que il·lustra perfectament que els nens fan allò que veuen fer als adults:

- *Children see, Children do* (1'31") - <http://www.youtube.com/watch?v=KHi2dxSf9hw>.

Discussió en gran grup + visionat (15'). El dinamitzador/a demanarà impressions i comentaris sobre les imatges vistes (tenint en compte que n'hi ha que són molt dures):

- Què heu sentit en veure les imatges?
- Què penseu que vol transmetre la campanya?
- Creieu que els pares i les mares tenim en compte el nostre paper de models per als nostres fills i filles?
- En quines activitats quotidianes els fills i filles poden aprendre?

En el diàleg que s'estableixi entre tots els participants, la persona dinamitzadora introduirà el concepte del modelatge, que també funciona en **sentit positiu** (els infants també copien els comportaments bons!). Per donar suport visual al debat en positiu sobre l'aprenentatge a través de la convivència es mostrarà l'anunci següent:

- **Anunci promoció de la lectura** (0'21") - http://www.youtube.com/watch?v=NBt6O90o_5M.

Els aspectes importants que han de sorgir són:

- Comprendre que els valors dels pares i mares compartits amb els fills i filles, viscuts com a valors familiars, donen identitat i coherència de grup, i fan que els infants se sentin més integrats en la convivència.
- Reconèixer com els valors que es viuen en la família són molt importants en el desenvolupament, l'aprenentatge i el creixement personal dels seus membres.
- Detectar les activitats quotidianes que es realitzen en el si de la família i que actuen com a font d'aprenentatge per als fills i filles.
- Iniciar una reflexió entorn a la necessitat parental d'aturar-se i observar què i com s'està educant en la interacció quotidiana.

L'objectiu de la dinàmica és emmarcar la temàtica de la sessió per part de la persona dinamitzadora, donant entrada a l'activitat següent.

Activitat 2_Introducció a la temàtica_Plantejament participatiu (10').

El dinamitzador/a exposarà les idees clau del tema que centrarà la sessió d'avui, "**Rols i responsabilitats familiars**", partint de les aportacions de l'activitat anterior i preguntant als participants quins aspectes els interessen més, els preocupen o senzillament voldrien parlar-ne i proposarà una dinàmica grupal. La mateixa fitxa i la guia serviran com a elements base per ressaltar breument les idees clau.

Activitat 3_Els valors_Plantejament participatiu (30').

El dinamitzador o dinamitzadora introduirà el concepte de **valor** i, per fer-ho vivencialment, demanarà als pares i mares que l'ajudin a completar un quadre de valors a la pissarra, al paperògraf, o en una presentació de l'ordinador:

- 1a columna_Els **valors morals**, els de la **societat** on vivim: competitivitat, creativitat, solidaritat, consumisme, etc.
- 2a columna_Els **valors ètics**, les **opcions familiars**, les maneres de fer, de relacionar-se, els costums, els hàbits familiars: la puntualitat, el sentit de l'humor, la tolerància, el respecte, la confiança, la responsabilitat, etc.
- 3a columna_Cal indicar les **activitats quotidianes** a través de les quals es podrien, o no, promoure els valors citats en les dues columnes anteriors: anar a comprar, higiene personal, ús de transport, activitats de lleure, etc. Cal tenir en compte que per a cada valor es trobaran diverses activitats.

Finalment, el dinamitzador/a, a partir de la posada en comú, presentarà les idees bàsiques recollides, destacant i donant relleu a tot el que els pares i mares ja han dit en les dinàmiques anteriors.

Els aspectes importants que han de sorgir són:

- Reconèixer la convivència familiar com un poderós entorn d'educació en valors.
- Reconèixer els aprenentatges que es fomenten a través de les activitats del dia a dia, així com el seu valor com a eina educativa en el foment de l'autonomia, la responsabilitat i la participació dels fills i filles en la convivència familiar.
- Ressaltar la importància de poder explicitar els valors i les actituds que pares i mares transmeten en les activitats quotidianes que realitzen cada dia i en com les fan, per poder valorar si són els valors i les actituds que realment volen transmetre als seus fills i filles.

L'objectiu de la dinàmica és fer visible la relació entre activitats quotidianes i la transmissió d'uns determinats valors.

Activitat 4_Revisió de la participació i les responsabilitats_Treball en grup (20').

En petit comitè (10'). La persona dinamitzadora demanarà als participants que facin grups de 3 o 4 persones, si pot ser amb fills i filles d'edats similars segons tinguin entre 6-9 o 10-12 anys, i els demanarà que facin una llista, més o menys consensuada, amb totes les tasques quotidianes que puguin fer els seus fills i filles en la convivència familiar (amb o sense suport/supervisió per part de pare/mare): parlar a la taula, ajudar a preparar el sopar, fer-se el llit, guardar la seva roba, preparar el material de l'escola, portar la roba bruta a la rentadora, llençar les escombraries, etc.

Durant aquesta estona el dinamitzador o la dinamitzadora es passejarà pels diversos grups escoltant, matisant o responent a dubtes o consultes.

En grup gran (10'). La persona dinamitzadora demanarà a cada grup que, de forma resumida i a través d'un representant, exposi les activitats quotidianes que ha consensuat i les escriurà en una pissarra, o en un suport similar, agrupades en els dos grups d'edat: 6-9 i 10-12 anys.

Durant les exposicions, el dinamitzador/a intentarà fer una reflexió en grup sobre les activitats consensuades, l'aportació que hagin pogut suposar entre els participants, i com poden canviar o augmentar a mesura que els fills i filles es vagin fent grans.

Els aspectes importants que han de sorgir són:

- Explicitar la importància d'anar revisant i planificant la participació dels fills i filles en la vida quotidiana, consolidant hàbits i responsabilitats.
- Reflexionar sobre com fomentar progressivament en els fills i filles la realització de tasques i responsabilitats que puguin assolir segons la seva maduresa, facilitant-ne les condicions adequades.
- Revisar algunes estratègies o pautes que poden fomentar i consolidar la participació i col·laboració dels fills i filles en el funcionament de la convivència familiar.

Activitat 5_Responsabilitats i rols de gènere_Plantejament participatiu (20').

Discussió en petit comitè (10'). El dinamitzador o la dinamitzadora demanarà als participants que formin grups de 3 o 4 persones i els demanarà que facin una llista més o menys consensuada, amb totes les tasques de la llar responsabilitat de les mares, els pares i els fills i filles, i aquelles que són habitualment compartides entre els dos gèneres (vegeu el material didàctic **Activitat 5_S4 amb exemples de suport**).

Durant aquesta estona el dinamitzador/a es passejarà pels diversos grups escoltant, matisant o responent a dubtes o consultes.

Resolució en gran grup (10'). El dinamitzador o la dinamitzadora iniciarà un debat a partir del que els participants han escrit sobre les responsabilitats en la llar. Per facilitar l'anàlisi i la visualització dels resultats, la persona dinamitzadora dibuixarà cinc columnes o apartats en una pissarra o paperògraf: **mare, pare, fill, filla, compartit**.

Els aspectes importants que han de sorgir són:

- La transmissió dels rols de gènere a través de les tasques quotidianes, de com es fan i el significat que se'ls atorga.
- Identificació dels estereotips de gènere presents en la vida quotidiana: en les tasques domèstiques, el llenguatge, les joguines, la roba, etc.
- Els pares i mares com a models de coresponsabilitat com la millor manera de transmetre valors d'igualtat: valorar les capacitats i aptituds sense tenir en compte el gènere.

Tancament i/o propostes per a la sessió següent:

Tancament (10'). Es proposarà acabar la sessió compartint alguna idea, propòsit de millora, canvi o consolidació. Si cal es podrà fer una pregunta oberta: "Què destacaríeu del que s'ha dit avui?"; "Quina idea voleu tenir present i quin repte us proposeu?".

Per acomiadar-se: agrair la participació a totes les persones i recordar la data, l'hora i la temàtica de la sessió següent: **lleure, escola i entorn**. Si cal, endreçar les cadires i fomentar que tothom hi participi, i situar-se a prop de la sortida per acomiadar-se o rebre comentaris d'alguna família. Mostrar-se disponible i no recollir les coses personals fins al final.

Recursos:

Material

- Etiquetes grans i retoladors per posar-hi el nom dels participants.
- Vídeos de l'**Activitat 1_S4**.
- Fulls en blanc i bolígrafs.
- Ordinador i equip de projecció, paperògraf i/o pissarra.

Espai

- Seients movibles per poder fer grups.

Material didàctic:

Activitat 5_S4 amb exemples de suport.

Activitats quotidianes:

Parar i desparar taula.	Posar rentadores.	Baixar les escombraries.
Cuinar o preparar menjar.	Sintonitzar la TV.	Ajudar a fer els deures.
Ficar i treure estris del rentaplats.	Cosir.	Pintar.
Passar l'escombra, la pols, etc.	Penjar quadres.	Regar les plantes.
Guardar la roba.	Muntar mobles.	Fer el llit.
Recollir l'habitació.	Supervisar els deures.	Conduir.
Planxar.	Comprar aliments.	...

5. Fitxa Sessió 5: “No s’aprèn només a l’escola!”

5.1. Contextualització

Descripció:

Durant la sessió, les famílies prendran consciència que **el temps lliure compartit en família** (les vacances, la forma de parlar, etc.) **és font d’aprenentatge dels fills i les filles** (tot el que es viu ensenya).

També es posarà de manifest que **l’actitud dels pares i les mares vers l’escola** pot ser facilitadora o bloquejadora dels aprenentatges escolars.

Finalment, es comentaran amb les famílies possibles recursos per contribuir en l’aprenentatge dels fills i filles en el seu entorn social quotidià. S’aprèn de moltes maneres, a molts entorns i amb la gent amb qui vivim.

Objectius:

- Conscienciar els pares i les mares que l’educació dels fills i filles és una tasca compartida amb altres persones, institucions, etc., i que cal coherència i respecte entre els diferents agents educatius si es vol una bona educació.
- Donar valor al temps lliure compartit en família com a font d’aprenentatge dels fills i les filles.
- Adonar-se de la importància que té l’actitud dels pares i mares vers l’escola i l’estil de relacions que tenen progenitors i mestres en l’èxit escolar dels fills i filles.
- Reconèixer les activitats extraescolars, esportives, culturals, socials, d’implicació, com un fort element educatiu per als nens i nenes i, fins i tot, per a les famílies.
- Compartir recursos entre pares i mares per contribuir en l’aprenentatge dels fills i filles en el seu entorn social quotidià.

Idees clau:

- L’educació dels infants i joves és una **tasca compartida** entre la família, l’escola i les altres persones i institucions que hi interactuen. En la vida d’un infant hi haurà força persones, institucions i estils que l’hauran influït i que hi hauran tingut incidència educativa. Pares i mares no estan sols en la tasca educativa dels seus fills/elles.
- La relació amb les altres persones i els altres agents educatius que intervenen en la vida de les criatures ha d’estar basada en **la confiança, el diàleg i la coherència**.
- No es tracta, de cap manera, de dir entre tots ho farem tot (ja que cadascú ocupa un lloc diferent en la vida dels infants), sinó que escola i famílies entenguin que estan en el mateix vaixell i actuïn d’acord amb això.
- **La implicació i la complicitat de les famílies a l’escola és vital** per aconseguir amb èxit els seus objectius bàsics.
- El **temps lliure** dels nostres fills i filles hauria d’anar d’acord amb les **3 finalitats: el descans reparador, la diversió creativa i el desenvolupament personal**.
- L’espai del temps de lleure és, virtualment, un espai privilegiat per al desenvolupament individual i social, per al desenvolupament dels valors humans en un espai de temps marcat per l’opció personal, per la no-obligatorietat, cosa que el converteix en **un temps que pot ser autènticament transformador**.

5.2. Desenvolupament

Benvinguda i plantejament inicial:

És important arribar amb prou temps per preparar el material i la sala (cal col·locar les cadires en cercle perquè tots els participants es puguin veure), i rebre cada família amb una actitud positiva i amable. Recordar-se de cridar pel nom els participants sempre que sigui possible.

En aquesta sessió, el dinamitzador/a haurà de modificar la preparació habitual de la sala per a la primera dinàmica: taula gran amb diverses imatges impreses de nens i nenes fent activitats (vegeu l’**Activitat 1_S5**).

Inici (10’). S’iniciarà la sessió donant la benvinguda i preguntant si, arran de l’anterior sessió, algú ha pogut posar en pràctica alguna de les estratègies que van anar sorgint o vol compartir algun canvi iniciat. També es recolliran els dubtes o les dificultats que hagin pogut sorgir durant aquest temps. L’estona variarà en funció de la participació de les famílies.

Dinàmiques durant la sessió:

Les dinàmiques que aquí es proposen són un suggeriment que s'ha d'ajustar i adaptar al grup amb qui s'està treballant, als seus interessos i a la dinàmica pròpia que es generarà durant la sessió.

Activitat 1_El joc és aprenentatge_Mètode vivencial (25').

El dinamitzador o dinamitzadora deixarà exposades sobre una taula gran un recull abundant de fotografies en paper, retallades de revistes o impreses (es pot fer recerca per Google d'imatges o webs, aplicant un filtre de cerca per imatges sense llicència), en què es puguin veure nens i nenes entre els 6 i els 12 anys fent tot tipus d'activitats diferents: a casa, a l'escola, a l'aire lliure, culturals, esportives, etc., fins i tot, avorrint-se o no fent res, i demanarà als pares i mares que les observin i en triïn una amb la premissa següent:

- L'activitat que recordo més plaent o emocionant de la meua infantesa, i que em va fer aprendre quelcom valuós.

Cada participant n'escollirà una i, en silenci, anirà al seu lloc i es prepararà la presentació de la foto amb la justificació pertinent. Tot seguit, el dinamitzador o dinamitzadora donarà pas a l'exposició i posada en comú de les presentacions, tot recollint a la pissarra (o al paperògraf o bé a l'ordinador) en dues llistes:

- Sentiments positius viscuts.
- Aprenentatges fets.

Durant les exposicions, i sobretot en finalitzar-les, es podran fer comentaris entre tots els participants sobre la gran quantitat i la importància dels aprenentatges fets dins i fora de l'escola.

Els aspectes importants que han de sorgir són:

- Tot allò que vivim ens proporciona oportunitats d'aprenentatge; i en la infància el joc i el lleure són un camp d'aprenentatge infinit, tant per la interacció amb el medi i el context com amb les persones que hi intervenen.

L'objectiu de la dinàmica és emmarcar la temàtica de la sessió per part de la persona dinamitzadora, donant entrada a l'activitat següent.

Activitat 2_Introducció a la temàtica_Plantejament participatiu (10').

El dinamitzador/a exposarà les idees clau del tema que centrarà la sessió d'avui, "Lleure, escola i entorn", i preguntarà quins aspectes els interessin més, preocupen o senzillament voldrien parlar-ne. La mateixa fitxa i la guia serviran com a elements base per ressaltar breument les idees clau que ajudin a centrar el marc de la temàtica a treballar.

Activitat 3_Dinàmica de treball_Anàlisi de cas (40').

Anàlisi de cas (15'). La persona dinamitzadora demanarà als participants que formin 3 grups petits (d'entre 3 i 6 persones), i a cada grup se li donarà fotocopiada en un full una de les tres situacions que s'analitzarà durant l'activitat (vegeu en el material didàctic **Activitat 3 _SS** per comentar). A partir d'aquest moment, tindran uns 15 minuts per respondre les preguntes que s'hi plantegen i fer una recomanació (cordial, emotiva, humorística), en format sms o whatsapp, als pares i mares ficticis que s'hi descriuen.

Resolució en gran grup (25'). El dinamitzador/a donarà pas a la posada en comú, procurant afavorir en el diàleg el tractament i l'aprofundiment de les idees clau de la sessió, tot seguint aquestes premisses:

- Lectura en veu alta de la situació.
- Resum de les reflexions i idees tractades en les qüestions plantejades (el que han vist més clar, el que els sembla més difícil d'encarar, on hi havia més acord o desacord...).
- Lectura d'sms o whatsapp adreçat al pare/mare de la situació llegida.

L'exposició en comú de les propostes treballades pels participants es podrà fer cas a cas o bé pregunta a pregunta.

Els aspectes importants que han de sorgir són:

- Destacar que l'educació dels infants és una tasca compartida entre la família, l'escola i altres persones i institucions que hi interactuen.
- Valorar quina és la relació que han de buscar i potenciar pares i mares amb les persones i institucions amb les quals comparteixen l'educació dels seus fills i filles: els pares i mares han d'anar pensant i reflexionant sobre les oportunitats de cada moment evolutiu dels fills/illes i, també, sobre els seus propis criteris educatius, tot vetllant per la seva coherència amb les altres persones que intervenen educativament, de manera més directa, en la vida dels infants.

Activitat 4_Les extraescolars_Plantejament participatiu (25').

El dinamitzador/a convidarà els pares i mares a fer una reflexió entorn a les activitats extraescolars o de lleure:

- Quins objectius perseguim amb les activitats extraescolars dels nostres fills i filles?
- Quines coses podem millorar en la relació amb els aprenentatges escolars o extraescolars dels nostres fills/illes?
- Quines actituds manifestem als nostres fills i filles i a les altres persones, quan aquests estan fent algunes activitats?

Els aspectes importants que han de sorgir són:

- Reflexionar amb els pares i les mares sobre els criteris d'equilibri que poden regir la selecció i planificació de les activitats extraescolars i de lleure que realitzin els fills i filles.
- Reconèixer els objectius de la participació dels fills i filles en activitats extraescolars i com s'ajusten als seus interessos o necessitats. Per donar un cert sentit de l'humor a aquesta reflexió, el dinamitzador/a podrà introduir els vídeos següents sobre el comportament d'alguns pares i mares en les activitats esportives dels seus fills i filles:
 - Pressió per la competició:
 - **Monòleg Eva Hache sobre pares i mares al futbol** (durada del minut 0'49" al minut 4)
http://www.youtube.com/watch?v=MxZaaXv_bZc&feature=related
 - Per què es fan activitats extraescolars o de lleure:
 - **Esquetx sobre pare i fill** (durada 2'45")
<http://www.youtube.com/watch?v=jqdbiY4-k8A&feature=channel&list=UL>

Tancament i/o propostes per a la sessió següent:

Tancament (10'). Es proposa acabar la sessió compartint alguna idea, propòsit de millora, canvi o consolidació. Si cal es podrà fer una pregunta oberta: "Què destacaríeu del que s'ha dit avui?"; "Amb el que s'ha anat dient avui, què us agradaria seguir fent i què canviariéu?".

Cal agrair la participació a totes les persones i recordar la data, l'hora i la temàtica de la sessió següent: **taller monogràfic segons la temàtica escollida pels mateixos participants**. Si cal, endreçar les cadires i fomentar que tothom hi participi. Cal situar-se a prop de la sortida per acomiadar-se o rebre comentaris d'alguna família. Cal mostrar-se disponible i no recollir les coses personals fins al final.

Recursos:**Material**

- Etiquetes grans i retoladors per posar-hi el nom dels participants.
- Fotos mida 18 x 24 que es poden retallar de revistes o imprimir de webs com: <http://www.gettyimages.es/Search/> (**Activitat 1_S5**).
- Fotocòpies de les tres situacions a comentar de l'**Activitat 3_S5**.
- Guia de fonaments i reflexions per al dinamitzador/a de l'**Activitat 3_S5**.
- Vídeos de l'**Activitat 4_S5**.
- Fulls en blanc i bolígrafs.
- Ordinador i equip de projecció, paperògraf i/o pissarra.

Espai

- Taula gran on posar les imatges.
- Seients movibles per poder fer grups.

Material didàctic:

Activitat 3_ S5 per completar.

Situació A_6 a 9 anys

“He inscrit l’Héctor tres tardes a activitats extraescolars. Els dilluns juga a futbol, els dimecres fa anglès i els divendres fa teatre. Està molt content i m’ha demanat que també l’inscrigui a altres activitats els dimarts i els dijous, però em sembla que ens estem passant. Em fa por que acabi rebentat i que tot plegat li robi temps que també necessita per fer deures. Però ell diu que molts companys i companyes de classe fan activitats extraescolars cada dia de la setmana, i això em fa dubtar...”

Per analitzar:

- Quin és el tema central d’aquesta anècdota?
- Quin títol li posaríeu?
- Quines persones sembla que hi ha implicades?
- Què li aconsellàreu al pare/mare que en seria l’autor?
- Què li diríeu que tingués en compte?
- Com li aconsellàreu de parlar-ne amb el seu filla?
- Quins aprenentatges pot extreure el nen/nena de la bona resolució del cas?

Situació B_9 a 12 anys

“La meva filla Laura ha tornat de colònies amb un llenguatge molt groller i una actitud que no m’agrada gens. Abans no es comportava d’aquesta manera i no entenc què ha passat. Jo pensava que les colònies eren per educar-se i no per mal educar-se. Vull parlar amb altres pares i mares per veure si això ha passat també a altres nens i nenes, i queixar-nos junts als monitors i monitores. D’entrada no tinc gens clar si la deixaré anar de colònies un altre cop.”

Per analitzar:

- Quin és el tema central d’aquesta anècdota?
- Quin títol li posaríeu?
- Quines persones sembla que hi ha implicades?

- Què li aconsellàreu al pare/mare que en seria l’autor?
- Què li diríeu que tingués en compte?
- Com li aconsellàreu de parlar-ne amb el seu filla?
- Quins aprenentatges pot extreure el nen/nena de la bona resolució del cas?

Situació C_9 a 12 anys

“Pel comentari d’una altra mare a la sortida de l’escola, he descobert que un petit grup de nenes està fent el buit a una companya de classe que es diu Fàtima: eviten jugar amb ella, no hi compten quan s’ha de fer treball en grup, i tot ha acabat d’esclatar quan en distribuir les habitacions per a les colònies de la setmana vinent, la Fàtima els ha demanat si podia dormir a la mateixa habitació que elles, i li han dit que no.”

Hi ha mares i pares que diuen que això són coses de nenes i que no ens hi hem de ficar, que cadascú pot escollir amb qui juga o amb qui fa els deures i que no passa res. Altres pares i mares creuen que això és injust, però que com que són petites ja els passarà. Personalment, crec que hauria de parlar amb la meua filla, no m’agrada que hagi col·laborat a fer el buit a una altra nena, però no voldria que si ella juga amb la Fàtima les altres li facin també el buit. Què he de fer? Què li hauria de dir a la meua filla? O ho deixo estar?”

Per analitzar:

- Quin és el tema central d’aquesta anècdota?
- Quin títol li posaríeu?
- Quines persones sembla que hi ha implicades?
- Què li aconsellàreu al pare/mare que en seria l’autor?
- Què li diríeu que tingués en compte?
- Com li aconsellàreu de parlar-ne amb el seu filla?
- Quins aprenentatges pot extreure el nen/nena de la bona resolució del cas?

Activitat 3_ S5 per al dinamitzador/a.

Situació A_6 a 9 anys

“He inscrit l’Héctor tres tardes a activitats extraescolars. Els dilluns juga a futbol, els dimecres fa anglès i els divendres fa teatre. Està molt content i m’ha demanat que també l’inscrigui a altres activitats els

dimarts i els dijous, però em sembla que ens estem passant. Em fa por que acabi rebentat i que tot plegat li robí temps que també necessita per fer deures. Però ell diu que molts companys i companyes de classe fan activitats extraescolars cada dia de la setmana, i això em fa dubtar...”

Anàlisi i fonaments

Evidentment, l'Héctor és un nen ple d'energia amb moltes ganes de fer coses, i això és molt positiu. Però el risc de dispersió és evident. De les coses bones també se'n pot fer un abús, i el fet d'estar permanentment en grup també desgasta. Cal mesurar si el que més necessita l'Héctor és fer més coses, o bé seria més interessant poder compartir amb ell les tardes dels dimarts i els dijous amb una altra mena d'activitats no grupals. Si el pare o la mare tenen la possibilitat d'estar amb el seu fill aquestes tardes jugant, llegint, passejant, conversant, ajudant-lo a fer els deures, etc., val la pena de provar-ho!

Ara bé, tot depèn de molts factors: acaben molt tard les activitats extraescolars?; hi ha temps després per fer els deures?; els caps de setmana el pare i la mare poden estar amb l'Héctor?; té altres amistats o familiars?

Situació B_9 a 12 anys

“La meua filla Laura ha tornat de colònies amb un llenguatge molt groller i una actitud que no m'agrada gens. Abans no es comportava d'aquesta manera i no entenc què ha passat. Jo pensava que les colònies eren per educar-se i no per mal educar-se. Vull parlar amb altres pares i mares per veure si això ha passat també a altres nens i nenes, i queixar-nos junts als monitors i monitores. D'entrada no tinc gens clar si la deixaré anar de colònies un altre cop.”

Anàlisi i fonaments

Les colònies i els campaments de les entitats de lleure tenen un plantejament educatiu i els monitors i monitores són les persones responsables de tirar-lo endavant. Els pares i mares l'han de conèixer, han de dir-hi la seva i han de col·laborar donant suport als monitors i monitores, als objectius educatius i a les activitats que dinamitzen.

Els nens i nenes han de conèixer les regles del joc i comprometre's a seguir-les abans d'anar a les colònies i campaments. Tot i així, els pares i mares es poden trobar amb dos inconvenients:

- el primer, que com que els monitors i monitores no poden controlar totes les influències, alguns

nois i noies, que arrosseguen mals hàbits i transgredeixen les normes, poden influir en els nostres fills i filles, malgrat la influència dels monitors i monitores;

- el segon és que monitors i monitores poc experimentats o competents no donin importància a conductes que per als pares i mares són rebutjables.

En ambdós casos cal no deixar passar el problema, no deixar que causi mala maror entre les famílies i els monitors. Cal entomar-lo, parlar clar, plantejar les prioritats i escala de valors i buscar solucions plegats. Si finalment no és possible posar-se d'acord, el més assenyat és canviar d'entitat.

Situació C_9 a 12 anys

“Pel comentari d'una altra mare a la sortida de l'escola, he descobert que un petit grup de nenes està fent el buit a una companya de classe que es diu Fàtima: eviten jugar amb ella, no hi compten quan s'ha de fer treball en grup, i tot ha acabat d'esclatar quan en distribuir les habitacions per a les colònies de la setmana vinent, la Fàtima els ha demanat si podia dormir a la mateixa habitació que elles, i li han dit que no.

Hi ha mares i pares que diuen que això són coses de nenes i que no ens hi hem de ficar, que cadascú pot escollir amb qui juga o amb qui fa els deures i que no passa res. Altres pares i mares creuen que això és injust, però que com que són petites ja els passarà. Personalment, crec que hauria de parlar amb la meua filla, però tampoc no voldria que si ella juga amb la Fàtima les altres li facin el buit també a ella. D'altra banda, no m'agrada que la meua filla hagi col·laborat a fer el buit a una altra nena.

Què he de fer? Què li hauria de dir a la meua filla? O ho deixo estar?”

Anàlisi i fonaments

És evident que hi ha una situació de discriminació, que probablement va més enllà de qui cau més simpàtic i qui menys. Potser caldria parlar amb la filla i esbrinar quin és el motiu real pel qual no vulguin estar amb la Fàtima, si té a veure amb el seu caràcter o amb el fet de tenir una altra procedència i costums. Perquè si el fet essencial és la diferència, els adults haurien de fer veure clarament als fills i filles com s'està contribuint a mantenir una situació injusta, i estaria bé preguntar-los com se sentirien si els fessin el buit a ells. També estaria bé demanar a la filla què podria fer ella per ajudar a disminuir la tensió en aquesta situació.

6. Fitxa Sessió 6: “Sessió monogràfica i de tancament”

6.1. Contextualització

A diferència de les altres sessions, se centra en una temàtica que els mateixos participants han triat entre les opcions que el programa ofereix (decisió presa en la 2a sessió del cicle de tallers).

Es recomana que el dinamitzador/a contacti prèviament amb la persona que farà aquesta sessió, per poder ajustar i coordinar els continguts en funció de les característiques i els interessos del grup. També cal saber com vol ser presentada la persona (nom, cognoms i breu resum de la seva experiència professional).

Objectius:

- Aprofundir en la temàtica escollida pel grup.
- Recollir la valoració dels participants d'aquest cicle de tallers.

Idees clau (depenent de la temàtica escollida):

- Jugant s'aprèn a viure (el joc com a eina educativa).
- La prevenció de les relacions abusives.
- Afavorir la responsabilitat dels infants o sobreprotegir-los.
- Alimentació saludable i mites alimentaris (prevenció dels trastorns del comportament alimentari).
- Noves tecnologies (la seguretat a Internet).

6.2. Desenvolupament

Benvinguda i plantejament inicial:

És important arribar amb prou temps per preparar el material i la sala (cal col·locar les cadires en cercle perquè tots els participants es puguin veure), i rebre cada família amb una actitud positiva i amable. Recordar-se de cridar pel nom els participants sempre que sigui possible.

Dinàmiques durant la sessió:

Inici (5'). S'iniciarà la sessió donant la benvinguda i presentant el ponent convidat.

Ponència (60'). Durant la ponència és important que el dinamitzador/a anoti alguns comentaris interessants o idees que pot relacionar amb informacions d'altres sessions per fer servir a l'hora de tancar la sessió.

Tancament i/o propostes per a la sessió següent:

Tancament (55'). En funció del fet que es pugui allargar la ponència, el tancament podrà durar més o menys. Durant el tancament, es podrà comentar més a fons el que s'ha parlat en la sessió, dubtes, experiències, etc. Preguntes com: “Què us ha semblat?”; “Què us ha cridat l'atenció del que s'ha dit?”; “Què us ha creat dubtes?”; “Quines estratègies us han semblat útils?”; “Què us sembla que podeu incorporar del que s'ha dit?”

Si hi ha poc temps (perquè per l'interès la ponència s'ha allargat) es passarà directament a valorar la participació i utilitat del cicle de tallers. La valoració pot tenir dos moments:

Grupal (en funció del temps): “Què us emporteu d'aquestes sessions?”; “Què us sembla que podria millorar?”; “Us sembla que us ha estat útil participar-hi?”.

Individual (5'): Aquesta vegada sí que cal que tothom hi participi. Es repartirà un petit paper per a tots els participants i cadascú hi escriurà una paraula del que s'emporta d'aquestes sessions (també el dinamitzador/a). Es recolliran i es llegiran d'una a una. Una vegada acabada la lectura, s'acabarà la sessió amb un agraïment més formal però també, si es vol, personal.

Per acomiadar-se: Si cal, recollir les cadires i fomentar que tothom hi participi. Es recomana acomiadar personalment totes les famílies, per tant, cal estar al costat de la porta i, si és possible, fer-los una abraçada de comiat. Sempre agrair la participació a totes les persones i rebre els últims comentaris d'alguna família. Cal mostrar-se disponible i no recollir les coses personals fins al final.

Recursos:

Material

- Etiquetes grans i retoladors per posar-hi el nom dels participants.
- El material que pugui sol·licitar el ponent.
- Fulls en blanc i bolígrafs.
- Ordinador i equip de projecció, paperògraf i/o pissarra.

Espai

- Seients movibles per poder fer grups.